

ΕΤΟΣ Α'. ΤΕΥΧ. Γ'. . . ΕΝ ΜΙΤΥΛΗΝΗ. 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1879.

Ἄλλ' ἔστι χαλεπὸν λέγειν περὶ ὅτουσιν
μαθήματος, ὡς οὐ χρὴ μανθάνειν· πάντα
γάρ ἐπίσασθαι ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι. Πλά-
των Λάχ. 482. Ε.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.

(Καλολογία)

Περὶ γέλωτος, μειδιάματος καὶ γελοίου.

Γέλως, μειδιάμα καὶ γελοῖον εἶνε ὄροι, οἵ-
τινες κατετάραξαν τὴν κεφαλὴν τῶν Ἀνθρωπολόγων καὶ
Καλολόγων (Aesthetiker). Ἡμεῖς σημειοῦμεν καθόλου
περὶ αὐτῶν τὰ ἐξῆς. Ὁ Γέλως εἶνε ἰδιοφυῆς τις κλο-
νισμὸς τοῦ σώματος, τὸν ὅποιον δύναται νὰ ὀνομά-
σῃ τις καὶ ὀργανικὸν γαργαλισμὸν, εἰς τὸν ὅποιον πρό-
σωπον, λάρυγξ, στήθος καὶ κάτω κοιλία εἶνε ἐνεργά,
ὥστε συνήθως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γίνεται ἀκου-
στὸς εἰς αὐτὸν λιγυρὸς τις ἤχος. Ἄλλ' ὁμως αὕτη

ἢ κίνησις δὲν εἶνε πάντοτε ἐστραμμένη τόσον πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, ὥστε νὰ γίνηται αἰσθητὴ εἰς τὴν ἀκοήν. Εἰμπορεῖ νὰ ᾔηνε ἐστραμμένη μᾶλλον πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὥστε μόνον δι' ἐλαφρᾶς τινος διαστροφῆς τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, πρὸ πάντων περίξ τοῦ στόματος, νὰ γίνηται καταφανής. Ὀνομάζεται δὲ τότε ἀπλοῦν μειδιάμα, τρόπον τινὰ ἡμισυς, σύννους οὕτως εἰπεῖν γέλως. Ἄν καὶ ὁ γέλως λοιπὸν καθόλου (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ μειδιάματος), ὡς ἐξωτερικόν φαινόμενον, ᾔηνε μόνον σωματικὴ κίνησις, προϋποθέτει ὁμως αὕτη ἄλλην πνευματικὴν, εἶδος τι ἐσωτερικῆς μεταβολῆς, δι' ἧς γεννᾶται ἐκεῖνη ἢ ἐξωτερικὴ. Ποῦ συνίσταται ὁμως αὕτη ἢ ἐσωτερικὴ κίνησις; Τίς ὁ λόγος, ὅτι πράγματα τινὰ μᾶς φαίνονται γελοῖα, καὶ διὰ τοῦτο γελῶμεν καὶ μειδιῶμεν δι' αὐτά. Περὶ τούτου ὑπάρχουσι διάφοροι γινῶμαι. Ὁ Κάντιος (Kritik der Urtheilskraft σελ. 225. 2ας ἐκδ.) λέγει, ὅτι γέλως εἶνε ἀψιθυμία (affect), ἥτις ἐξ αἰφνιδίου μεταβολῆς μετέωρον τινὸς καταδοκίας μηδενίζεται. Ἐκ τούτου ᾔηθελε συμπεράνει τις, ὅτι καὶ γελοῖον εἶνε ὅ,τι αἰφνιδίως μηδενίζει τὴν μετέωρον ἡμῶν καταδοκίαν. Ἄλλὰ δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα. Διότι ὄρνησις καὶ ἀπόρριψις ἐκλιπαρήσεώς τινος, ἢ μετὰ μακρὰν προσδοκίαν φθάσασα εἶδησις περὶ ἀποτυχίας ἐμπορικοῦ τινος θεωρήματος (speculation) δύναται μὲν στιγμιαίως νὰ μηδενίσῃ τὴν μετέωρον καταδοκίαν, χωρὶς ὁμως νὰ ἐρεθίσῃ ἡμᾶς εἰς γέλωτα. Τοῦναντίον δύναται τι νὰ ᾔηνε γελοῖον χωρὶς ἢ προσδοκία ἡμῶν πρῶτον μὲν νὰ μετεωρισθῇ, ἔπειτα δ' αἰφνιδίως νὰ διαλυθῇ εἰς τὸ μηδέν, καθὼς, ἂν τις μετὰ γνωστὴν ἀπὸ πολλῆς ματαιότητος εὐγενοποιῆται. Εὐλόγως λοιπὸν ὁ Φίχτερος (Vorschule der Aesthetik σελ. 141) ἀπορρίπτει τοῦτον τὸν ὀρισμὸν, χωρὶς ὁμως νὰ δώσῃ ἄλλον καλῆπερον.

Διότι, ὅταν θεωρῆ οὗτος τὸ γελοῖον ὡς ἀντίθετον τοῦ ὑψηλοῦ, καὶ ἐπομένως ὡς τι ἀπείρως μικρὸν (σελ. 143) ἢ ὡς αἰσθητὴν ἀπειρον ἀνοησίαν, ἐπομένως ὀρίζη αὐτὸ ὡς τὸ ἐλάχιστον, τὸ ὁποῖον ἀντιτάσσει εἰς τὸ ὑψηλὸν ὡς τὸ μέγιστον, δύναται μὲν ἴσως νὰ ἐφαρμοσθῆ τοῦτο εἰς τὴν παρομοίωσιν τῆς ὀπισθεν κορυφῆς ὄρους ἀνατελλούσης σελήνης μὲ λευκὸν νυκτικὸν πῦλιν (σκύφιαν), ἢ εἰς τὴν ἀναφερομένην εἰκόνα, ὅπου ὁ μὲν Ἰησοῦς παριστάνεται κρεμᾶμενος εἰς τὸν σταυρὸν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι στρατιῶται καθήμενοι εἰς τοὺς πόδας του καὶ παίζοντες χαρτῖα ἢ καπνίζοντες νικοτιανήν· ἀλλ' εἰς μυρίας ἄλλας περιστάσεις δὲν εὐρίσκειται τοιαύτη ἀντίθεσις, ἂν καὶ εἰμπερῶμεν ἐπίσης νὰ κινηθῶμεν εἰς γέλωτα, καθὼς, ἂν ἐπὶ εἰκόνας, ἦτις παριστάνει τὴν ἀλωσιν τῆς Τροίας, ἢ πόλιν προσβάλλεται μὲ βόμβας ἢ χειροβομβίδας (Grenades). Ἐνταῦθα ἐνυπάρχει τὸ γελοῖον, καθὼς ἕκαστος τὸ βλέπει, εἰς τὸν ἀναχρονισμὸν ἢ εἰς τὴν ἄκαιρον παράταξιν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα χρονολογικῶς ἀπέχουσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων· διότι νεωτέρα πολιορκία οὕτω παριστανομένη δὲν ἤθελε φανῆ εἰς κανένα γελοῖον. Προσέτι καὶ ἐλάχιστόν τι δύναται νὰ ἀντιταχθῆ εἰς τὸ ὑψηλὸν ὡς τὸ μέγιστον, χωρὶς νὰ εὐρίσκωμεν εἰς τὴν ἀντίθεσιν ταύτην οὐδὲ τὸ παραμικρὸν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς γελοῖον. Ὅταν π.χ. ἀντιτάσσεται ἡ εὐγενὴς ἀφειδία ἢ θυσία ἑαυτοῦ εἰς τὴν χαμερπεστάτην ἰδιοτέλειαν, τοῦτο διεγείρει εἰς ἡμᾶς μᾶλλον ἀηδίαν ἢ γέλωτα. Καὶ οὐδεὶς τῶν περιηγητῶν ἴσως ἐν Αἰγύπτῳ ἐκινήθη εἰς γέλωτα, βλέπων τὰς μικρὰς πλησίον τῶν μεγάλων πυραμίδων. Ἐπιτείνουσι μᾶλλον ἐκεῖναι τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν ἡ ὄψις τούτων προξενεῖ, ὡς ὑψηλοῦ ἀντικειμένου. Καὶ οἱ δύο λοιπὸν ὀριζμοὶ τοῦ γελοίου εἶνε ἑλλιπεῖς, ἐπειδὴ ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους εἶνε πάρα πλα-

τεῖς, ἐξ ἄλλου δὲ πάρα στενοί. Διότι ἐφαρμόζονται εἰς πολλὰ, τὰ ὅποια δὲν εἶνε γελοῖα, εἰς πολλὰ δ' ἴσως ὄχι, τὰ ὅποια εἶνε γελοῖα. Κάλλιον ἤθελον πράξει οἱ Καλολόγοι, ἂν ἠκολούθουν εἰς τοῦτο τὰ ἴχνη τοῦ Ἀριστοτέλους (Παιητ. κεφ. β. § 1. ἐκδόσ. τῶν δύο Γεφυρ.)· διότι αὐτός κάμνει τὴν παρατήρησιν, ὅτι τὸ γελοῖον εἶνε 1) ἀμάρτημά τι καὶ αἴσχος καὶ 2) ὅτι εἶνε ἀνώδυνον καὶ ὄχι φαρμακικόν, σφάλμα δηλ. ἢ ἀτόπημα, ἀλλ' ὄχι ἀλγεινόν καὶ ὀλέθριον. Ἀλλὰ δὲν πρέπει τις νὰ λησμονήσῃ, ὅτι τὸ ἀτόπημα τοῦτο δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἦνε πάντοτε πραγματικόν, ἀλλ' ὅτι δύναται νὰ ἦνε καὶ φαινόμενον ἢ κατὰ φαντασίαν. Διότι τὸ γελοῖον εἶνε τι σχετικόν. Ἀκολουθεῖ συμμορφούμενον τὰ ἄτομα καὶ τὰς ἐξ ὑποκειμένου αὐτῶν διαθέσεις καὶ καταστάσεις. Ὁ ἀπλοῦς καὶ ἀκαλλιέργητος ἄνθρωπος δύναται περὶ πολλῶν νὰ ξεκαρδισθῇ γελῶν, ἐνῶ ὁ φρόνιμος καὶ καλλιεργημένος οὐδὲ μειδιά κἂν. Καὶ τανάπαλιν πολλὰ δύναται νὰ κινήσῃ τοῦτον εἰς γέλωτα ἢ μειδίαμα, τὰ ὅποια οὐδὲ διαστρέφουσι κἂν τὸ πρόσωπον ἐκείνου. Ἡ αὐτὴ σχέση ἐπάρχει καὶ μεταξὺ τοῦ παιδρὸς καὶ εὐθύμου καὶ τοῦ σκυθρωποῦ καὶ βαρυνθέντος τὴν ζῶην ἀνθρώπου. Ἐνῶ ὁ πρῶτος ὡς ὁ Δημόκριτος γελᾷ διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὁ ἄλλος ὡς ὁ Ἡράκλειτος κλαίει καὶ θρηνεῖ δι' αὐτά. Ὡστε δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι κυρίως τίποτε δὲν εἶνε γελοῖον, ἀλλ' ὅτι γίνεται τι ποιοῦτον διὰ τινος περιστάσεις καὶ σχέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιλαμβανόμεθα αὐτὸ οὕτως, ὥστε μᾶς κινεῖ εἰς γέλωτα ἢ μειδίαμα. Ὅθεν τὸ γελοῖον δὲν εἶνε ἡ λυδία λίθος τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἀγαθοῦ, ὡς πολλοὶ διῆσχυρίσθησαν. Διότι ἀστεία κεφαλὴ εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ ὅλα (καὶ τὰ ἱερώτατα) γελοῖα, ἂν μόνον εἰξεύ-

ρη νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ τὴν μορφήν τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἀτόπου.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ πολλῆς περισκεφέως προσθέτει καὶ τὸν δεύτερον χαρακτήρα. Ἐπειδὴ, ὅ,τι μετὰ ἀλγους αἰσθανόμεθα ἢ φέρει ὄλεθρον, παύει νὰ ᾔνε γελοῖον, ἐκτὸς ἂν τις μόνον ἐξ ἐπιχειρηκακίας γελᾷ, ὅτε ὁ γέλως εὐλόγως καλεῖται κακοήθης. Καὶ ὁ κάλλιστος δὲ ἄνθρωπος θέλει θεωρήσει ὡς γελοῖον, ἂν ὑπερβολῇ καλλωπιστῆς καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνασπώμενος ἐξ ἀπροσεξίας ὀλισθήσῃ καὶ πέσῃ πρὸς μύτα εἰς τὴν λάσπην. Ἄν ὁμως οὗτος ἐκτὸς τούτου ἤθελε θραύσει τὸν βραχίονα ἢ τὸ σκέλος, τότε ὁ γέλως ἐξάπαντος ἤθελε παύσει. Διὰ τοῦτο δὲν γελῶμεν καὶ εἰς τὴν πτώσιν τοῦ παιδίου. Διότι ἀμέσως συλλογίζομεθα τὴν βλάβην, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ πάθῃ, καὶ γνωρίζομεν, ὅτι τὰ παιδιά καὶ ἀπρόσεκτα εἶνε καὶ τὸ βάδισμα ἄστατον ἔχουσι. Ἐκ τούτων ὁμως πηγάζει καὶ τρίτος ἄλλος χαρακτήρ, τὸν ὁποῖον παρέλειψεν ὁ Ἀριστοτέλης, ὥστε ὁ ὀρισμὸς αὐτοῦ εἶνε ἀτελής καὶ πιθανῶς διὰ ταύτην τὴν ἀτέλειαν καὶ ἀπεβρίφθη. Διότι πρέπει διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἀτόπου νὰ ἐξαφνισθῶμεν, διὰ νὰ ᾔνε τὸ πρᾶγμα γελοῖον. Ἄν περιμένωμεν αὐτό, ἂν βλέπωμεν αὐτὸ πρὸ πολλοῦ ἐρχόμενον, καὶ ἡμεθα συνειθισμένον εἰς τοῦτο, δὲν δύναται πλέον νὰ μᾶς ἐρεθίσῃ πνευματικῶς, ὥστε νὰ δηλοῦται ὁ ἐρεθισμὸς οὗτος διὰ τῆς σωματικῆς ἐκείνης κινήσεως, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν γέλωτα ἢ μειδίαμα. Διὸ καὶ δὲν θεωρεῖ τις τετριμμένους ἀστεϊσμοὺς ἢ κοινὰ ἀνέκδοτα ὡς γελοῖα. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξηγεῖται διὰ τί ἐντρεπόμεθα, ὅταν φαινόμεθα εἰς ἄλλου γέλοισι. Διότι φοβούμεθα, ὅτι εἴπομεν ἢ ἐπράξαμεν τι ἀπρεπὲς ἢ ἀτοπον. Τὸ γελᾶν μετὰ τῶν γελώντων εἶνε τότε τὸ κάλλιστον μέσον νὰ ἐξέλθῃ τις τῆς ἀμη-

χανίας, διότι οὕτως ὑψοῦται τις τρόπον τινὰ ὑπεράνω ἑαυτοῦ. Ἐκ τούτου δὲ κατανοεῖται διατὴ ἡ σάτυρα κάμνει πολλήν χρῆσιν τοῦ γελοίου καὶ εἶνε ἐπιφωτότερα ἢ γελῶσα παρὰ τὴν κολάζουσαν σάτυραν. Διότι ταπεινώνει τὸν κακὸν ἄνθρωπον, ἔστις φαντάζεται ἑαυτὸν συνήθως φρόνιμον, εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἄλλων πολὺ περισσότερον, ὅταν θεωρῶσιν αὐτὸν ὡς ἀνόητον ἢ ὡς ἄτοπα καὶ ἀπρεπῆ πράττοντα, καὶ ἐπομένως γελῶσι δι' αὐτόν, παρὰ ἂν τὸν νομίζωσι κακοήθη καὶ ἐπομένως μέμφονται αὐτόν. Εἶνε λοιπὸν συγκεχωρημένον νὰ κάμωμεν χρῆσιν τοῦ γελοίου καὶ ἠθικῶς καὶ καλολογικῶς. Ὁ δὲ ἐκ νοσῶδους ἔξεως σπασμωδικὸς καὶ σαρδάνιος γέλως (εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ ὁ ἐκ διαρκoῦς γαργαλισμοῦ διεγειρόμενος) εἶνε ἀλλότριος τῆς Φιλοσοφίας. Διότι ὡς σπασμωδικὴ κίνησις ἀνήκει εἰς τὴν Φυσιολογίαν καὶ Παθολογίαν.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Περὶ σωματικῆς Ἀγωγῆς.

(Συνέχεια 118. σελ. 52).

Τὰ παιδιά μανθάνουσι νὰ κάθηνται καὶ ἔρπωσιν ἐνωρὶς καὶ νὰ μεταχειρίζωνται τὰς δυνάμεις των πολὺ καλῆτερον, ἐὰν προσδιορίσωμεν δι' αὐτὰ θέσιν τινὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ εἰς μικρὸν δίφρον (καθέκλαν) παρὰ ἐὰν φέρωμεν αὐτὰ πάντοτε εἰς τὰς ἀγκάλας ἢ εἰς τὸν κόλπον. Διὰ τοῦ τελευταίου ὄχι μόνον σωματικῶς ἀπομαλθακοῦνται, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς, ἐ-

πειδὴ εὐρίσκονται πάντοτε εἰς παθητικὴν, ἐνῶ ἔπρεπε τοῦναντίον νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἐνεργητικὴν θέσιν. Δυσχερέστερον παρὰ τὸ κάθησθαι καὶ ἔρπειν εἶνε ἀναμφιβόλως τὸ ἴστασθαι, ἐπειδὴ ἀπαιτεῖ πολὺν κόπον καὶ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ διαστροφὴν τῶν σκελῶν. Ὁ κίνδυνος, ὅτι τὸ ἔρπειν, ὡς τὸ τέως κινήσεως μέσον, δύναται νὰ βραδύνη τὸ περιπατεῖν, εἶνε ἀσήμαντος, ἐπειδὴ τὰ παιδιά ἅμα δύνωνται, εὐρίσκουσι τόσην ἠδονὴν εἰς αὐτό, ὥστε ὁ κίνδυνος τῆς πτώσεως διόλου δὲν τὰ ἐκφοβίζει. Μόνον ἀνόητοι τιθηναὶ διὰ φωνῶν περιδεῶν ἢ σχετλιαστικῆς συμπαθείας ἄλλοτε ἐνέπνεον εἰς αὐτὰ δειλίαν. Ὅστις θέλει ν' ἀπομακρύνῃ ἀληθεῖς κινδύνους, οὗτος δύναται ἐπὶ ὀμαλοῦ ἐδάφους ν' ἀφήσῃ αὐτὰ νὰ δοκιμάζωσι τὴν ἐπιτηδειότητά των. Μικρὸν πρόσκομμα τοῦ θηλαμινοῦ ἀπομακρύνει πολλὰς καὶ σκληροτέρας πτώσεις ἀπὸ τοῦς παῖδας καὶ τοῦς νεανίσκους.

Τὸ παιδίον καθὼς περιπατεῖ, οὕτω καὶ τρέχει. Πρέπει νὰ ὑποστηρίξῃ ταχέως τὸ προνευκὸς σῶμα του, διὰ νὰ μὴ χάνῃ τὴν ἰσορροπίαν. Διὸ καὶ παιδία ἔχοντα παχύτερον τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἀρχίζουσι νὰ τρέχωσι βραδύτερον. Ὅτι εἰ γονεῖς διὰ τοῦτον τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως, δι' οὗ τὰ παιδιά ἀποκτῶσι τὸ διακρίνον αὐτὰ τῶν ἀλόγων ζῶων σωματικὸν προτέρημα, χαίρουσι, εἶνε φυσικώτατον. Δὲν πρέπει ὅμως διὰ τοῦτο καὶ νὰ ἐπισπεύδωσιν αὐτὸ προλαμβάνοντες διὰ τεχνικῶν μέσων τὴν φύσιν. Ἄρκει, ἂν περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους γίνωσι τὰ πρὸς τοῦτο πρῶτα δοκίμια. Ἡ μακρὰ χειραγωγία διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς εἶνε ἐπικίνδυνος, διότι δύναται εὐκόλως νὰ ἐξαθρωθῇ ὁ βραχίων, καὶ διότι κρέμαται εἰς τὸ ἐν πλάγιον μόνον τὸ σῶμα. Τὰ εἰς τοῦτο μηχανικὰ ὄργανα, αἱ λεγόμεναι στρατοῦλαι, συνθλίβουσι τὸ

στῆθος ἢ ἐκφοβίζουσι τὰ παιδιά διὰ τῆς αἰφνηδίου θλισθήσεως. Καὶ Κρατητῆρες (Lisières) δὲ πρέπει μόνον κατ' ἀρχὰς μὲ περίσκεψιν νὰ συγχωρῶνται· διότι πρέπει καὶ διὰ τὰ ἡλικιωμένα παιδιά, τὰ ὅποια χειραγωγούσι τὰ μικρά, νὰ ληφθῇ φροντίς, ὥστε νὰ μὴ ᾔνε ἀδιακόπως σκυπτά. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Θηλαμινοῦ.

Ἄφροῦ δὲ τὸ παιδίον ἀπομακρυνθῆ καὶ ἀποσυνθηθίσῃ τὸ μητρικὸν στῆθος, αἱ τροφαὶ δὲν προσδιορίζονται πλέον διὰ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀφίνονται εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν. Ἄλλ' οὐδὲν ἴσως ἔχει τοσαύτην ἰσχὺν ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος, ὅσον ἡ ἐκλογὴ καὶ τὸ μέτρον τῆς τροφῆς. Συνηθίζει μὲν καθὼς εἰς ὅλα τὰ κλίματα, οὕτω καὶ εἰς ὅλα τὰ βρώματα ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὄχι καὶ χωρὶς σημαντικὴν ἀλλοίωσιν εἰς τὴν κράσιν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα μετὰ πολλὰς γενεάς.

Ἡ τροφή τῶν παιδίων πρέπει ὀρυμμένη ἐκ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς ἀρχῆς, νὰ τελειοῖν εἰς τὰς κατὰ τόπον συνήθεις τῶν ἐνηλίκων ὡς ἕσχατον βαθμὸν αὐτῆς. Ἡ βαθμολογία αὕτη πρέπει ν' ἀκολουθῆ τὴν κατὰ μικρὸν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τῶν ὀργάνων τῆς θρέψεως. Μετὰ τὸ μητρικὸν λοιπὸν γάλα ἔρχεται ἡ ρευστὴ καὶ πολτώδης, ἡ γλυκεῖα μᾶλλον παρὰ ἡ ὀξεῖα καὶ δριμεῖα τροφή. Δὲν πρέπει προσέτι νὰ προσφέρωμεν εἰς τὰ παιδιά, καὶ μάλιστα μὲ βίαν, τὰ εἰς τοὺς ἡλικιωμένους τοσοῦτον προσφιλεῖα κεντητικά (riquants). Τὰ παιδιά ἢ κατὰ μίμησιν, ἢ ἀπλῶς ἀπὸ εἰδός τι γενναιότητος, προτιμῶσι καρυκευμένα, ὀξεῖα, πικρά, ἐνίοτε καὶ μεθυστικὰ ποτά, ἀλλὰ πρὸς βλάβην των. Ὁ γαργαλισμὸς οὗτος τοῦ οὐρηνίσκου σιμὰ τῶν σωματικῶν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἠθικὰς βλάβας. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τούτων τῶν κακῶν πρέπει ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς νὰ γίνῃ διάκρισις με-

ταξὺ φαγητῶν τῶν παιδίων καὶ τῶν ἡλικιωμένων, καὶ τότε ταῦτα δὲν ἤθελον τολμήσει νὰ ζητήσωσι νὰ πῶσιν οἶνον, ἢ νὰ φάγωσι ταριχευτά. καπνιστὰ κ.τ.λ. Ἄλλὰ πολλοὶ μόνον κατὰ τὸν τρόπον των διορθοῦσι τὴν γεῦσιν τῶν παιδίων. Ἔως καὶ Παιδαγωγοὶ δὲσχυρίζονται ἐναντίον τῆς πείρας, ὅτι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος νὰ προφυλάξῃ τις τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν ἀκρᾶσίαν, λαιμαργίαν καὶ λιχνείαν εἶνε νὰ συγχωρῇ εἰς αὐτὰ ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἡλικιωμένων διὰ τὸν ἐκ τῆς αὐστηρᾶς ἀπαγορεύσεως κίνδυνον. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἦτο τοῦτο ψυχολογικῶς ὀρθόν, λόγοι διαιτητικοὶ ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τσιαύτην ὑπείξιν. Διότι, ὅστις φοβεῖται πολὺ τὴν ἀπαγόρευσιν, ἔπρεπε καὶ νὰ μὴ ἀπαγορεύῃ, ἐπομένως νὰ μὴν ἀνατρέφῃ. Τὸ ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἡ ἀδυναμία καὶ ἀστασία τῶν γονέων καὶ τῶν περιστοιχοῦντων τὰ παιδιά περιβάλλει ὅλας τὰς μὴ καθημερινὰς ἀπολαύσεις τῶν αἰσθήσεων μὲ γαργαλιστικόν τι θέλγητρον, τὸ ὅποιον εἶνε δύσκολον νὰ κατανικηθῇ. Καλῶς ἠγγμένα παιδιά σπανίως ζητοῦσι πράγματα ἀπηγορευμένα ἀπὸ τοὺς γονεῖς των. Μέχρι τοῦ ἔκτου ἔτους λοιπὸν κἀνὲν παιδίον δὲν ἔπρεπε νὰ τρώγῃ (ἢ πολλὰ ὀλίγον) καρυκευμένον ἢ παχὺ κρέας, ἢ ἄλλως ταχεῖα κίνησις τοῦ αἵματος ἐπιταχύνεται ἐτι μᾶλλον διὰ τοιούτων τροφῶν, ἢ ζωτικὴ δύναμις ἀναλίσκεται εἰς μάτην, καὶ ὄλαι αἱ ἀσθένειαι οὕτως ἀναπτύσσονται μὲ τρόπον ἐπικίνδυνον. Εἰς ταῦτα πρᾶσιθῆναι καὶ τὰ κακά, τὰ ὅποια εἶνε συνέπεια τῶν μὴ ἐπεξεργασμένων δριμύων χυμῶν.

Οὕτως ἔχει καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐρεθίζοντα τὰ νεῦρα φαγητά, τὰ ὅποια μετὰ στιγμιαῖον ἐρεθισμόν φέρουσι χαλάρωσιν καὶ ἀτονίαν. Καὶ μετὰ τὸ ἔκτον ἔτος ἔπρεπε αὐταὶ αἱ ἐρεθιστικαὶ καὶ αἱματοποιητικαὶ τρο-

φαί κατ' ὀλίγον, καὶ καθ' ὅσον ἤθελον αὐξάνει αἰσθηματικαὶ δυνάμεις τοῦ παιδίου, νὰ παρεισάγωνται, βραδύτερον μὲν εἰς τὰς πόλεις, πρωϊμώτερον δὲ εἰς τὰς κώμας.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ Β΄.

Εὐσέβιος, ἡ περὶ θρησκευτικῆς διδασκαλίας.

Κ. Τὸν γέροντα ἑκείνον Λευίτην, τὸν ἔχοντα πάλιν τὴν τρίχα καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποτρέμουσαν, εἶδες χθές, ὦ Δημόφιλε, πῶς παρακύπτων ἐκ τοῦ παραθύρου φιλανθρώπως προσηγόρευεν ἡμᾶς τὴν τοῦ Διοκνητηρίου πορευομένους; Δ. Λέγεις Εὐσέβιον τὸν Πολυκράτους, ὅστις τὰ τε ἄλλα θεωρεῖται σοφός τις καὶ θεοσεβής ἀνὴρ, καὶ ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ δὲ ἄμβωνος διδασκαλίᾳ δεινὸς λέγεται ὑπάρξας ἀγορητής. Κ. Αὐτὸν τοῦτον, ὦ Δημόφιλε, τῇ ἀληθείᾳ δὲ ὄχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σχολῇ πολυετοῦς αὐτοῦ θρησκευτικῆς τε καὶ ἄλλης διδασκαλίας ἱκανοὺς καὶ λίαν ἀγαθοὺς ἀπέφερε καρπούς. Δ. Καὶ τί πρὸς ἡμᾶς ὁ ἀνὴρ ἤδη οὗτος, ὦ Καλλίμαχε; Κ. Εὐωχίαν εὐωχούμεθα παρ' αὐτῷ πρὸ τριῶν ἡδὴ ἡμερῶν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τοιαύτην, οἷαν σπανίως δύναται τις καὶ πολλὰ δαπανήσας νὰ εὐωχηθῇ· φέρω δὲ ἐν ἑμαυτῷ εἰσέτι τὴν ἡδονὴν τῆς καλῆς ἀπολαύσεως.

Δ. Καὶ ὅμως περὶ τῆς ἄκρας τοῦ ἀνθρώπου τούτου πενίας πολλὰ λέγονται, ὦ Καλλίμαχε. Ἦ μήτοι ἐξ ἐράνου τινὸς ἐγένετο ἡ ἐστίασις; Κ. Εὐωχίαν λέγω οὐχὶ σιτίων καὶ ποτῶν, ὦ Δημόφιλε, ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ πολλὰς ἄλλας εὐαρεστωτέραν τε ἅμα καὶ ὠφελιμωτέραν, τὴν πνευματικὴν τῶν λόγων εὐωχίαν, ἣν ἡμᾶς πάνυ φιλοφρόνως καὶ εὐεργετικῶς εἰστίασεν ὁ Εὐσέβιος. Δ. Ἐννοῶ ἤδη καὶ μακαρίζω σε ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ἀπολαύσει· διότι πολλὰ ἤκουσα περὶ τε τῆς ὀμιλητικότητος καὶ τῆς πολυμαθείας τοῦ ἀνδρός. Ἦτο δὲ ὁ λόγος περὶ τίνος; Κ. Περὶ τῆς ὀρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἐν γένει τοῦ Ἑλλ. ἔθνους ἀγωγῆς. Δ. Καὶ ὁποῖά τινα ἄρα γε ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ; Τῇ ἀληθείᾳ θὰ σοὶ γνωρίζω χάριν οὐ μικράν, ἂν ἀνακοινῶν ταῦτα καὶ εἰς ἐμέ, ἐφ' ὅσον μέμνησαι, μὲ καταστήσης μέτοχον τῆς ἀπολαύσεως ἐκείνης. Κ. Αὐτὸ τοῦτο προτίθεμαι ἤδη, ὦ Δημόφιλε. Ἐρχομαι μάλιστα νὰ συνάψω συγχρόνως τὸ νῆμα τῆς ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἡμερῶν διακοπέσις συνδιαλέξεως ἡμῶν εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα κατελίπομεν αὐτὴν· ἡ ἐλησμόνησας, ὅτι εἶχομεν εἰσέλθῃ εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν τῷ σχολείῳ διδασκομένων μαθημάτων; Δ. Οὐδόλως· ἐσκεπτόμην μάλιστα πάντοτε, ὅτι ἐνταῦθα θὰ μοὶ ἐπιστρέψῃς τὴν ψῆφον, φίλτατε Καλλίμαχε, καὶ ἐκ προοιμίου ἤδη σοὶ λέγω, ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ συστήματός σου, καθὰ πολλοὶ λέγουσι, καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐν ταῖς ἐξετάσεσι παρετήρησα, ψιπτακίζουσι μὲν πολλὰ ἀνώτερα τῶν δυνάμεων των πράγματα, καὶ ψάλλουσι ὀλόκληρον προηγιασμένην ἀκολουθίαν, μένοντες ὅμως πολὺ ἐλλειπεῖς εἰς τε τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν καὶ τὴν Ἀριθμητικὴν, τὰ τρία κυριώτατα, ὧν θὰ λάβωσιν ἀνάγκην εὐθύς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀγοράζουσι οὕτω λίαν ἀκριβὰ τὴν ματαιότητα ἐκείνην· ἡ δὲ ἐξήγησις εἶνε εὐκολος.....

Κατὰ τὸ παλαιὸν ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας δαπανῶσιν εἰ

μαθηται καθ' ἐκάστην ἀναγινώσκοντες ἐν τε τῆς ἡμι-
 κυκλίοις καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις· διέρχονται δὲ πολλὰ ἀ-
 ναγνωστικά βιβλία, ὥστε ἐξοικειοῦνται καλῶς μὲ τὸ
 γράμμα τῆς τε νέας καὶ τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἐνῶ
 κατὰ τὸ ἡμέτερον σύστημα, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν
 τὸ πλεῖστον τῆς ὥρας δαπανᾶται εἰς τὴν ἐρμηνείαν
 τοῦ ἀναγινωσκομένου, ἤτοι εἰς τὴν λεγομένην κατα-
 ληπτικὴν ἀνάγνωσιν, δὲν μένει ὁ ἀποχρῶν χρόνος διὰ
 τὴν κατὰ γράμμα ἀνάγνωσιν. Ἐπίσης ὑπὲρ τὴν μίαν
 καὶ ἡμίσειαν ὥραν καθ' ἐκάστην εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν,
 ἐνῶ παρ' ἡμῖν τρεῖς μόναι ἢ τέσσαρες ὥραι τὴν ἐβδο-
 μάδα καθορίζονται ὑπὲρ τοῦ σπουδαίου τούτου μαθη-
 ματος· ἐπίσης δέ..... Κ. Ἀλλὰ στῆθι, ἀγαπητὲ Δη-
 μόφιλε, ὁ χρόνος καθ' ἡμᾶς εἶνε πολῦτιμος, ἅς μὴ
 δαπανώμεθα εἰς πλάνας. Προκειμένου ἤδη περὶ τῶν μα-
 θημάτων πόθεν εἶνε καλὸν ν' ἀρχίσωμεν; Δ. Βεβαίως
 ἐκ τῆς ἀναγνώσεως. Κ. Θέλεις νὰ εἴπῃς ἐκ τῆς διδα-
 σκαλίας τῆς γλώσσης· διότι ἡ ἀνάγνωσις, ὡς σὺ ἐν-
 νοεῖς αὐτὴν, εἶνε ἐκ τῶν πολλῶν μέσων πρὸς διδα-
 σκαλίαν τῆς Γλώσσης, καὶ ἴσως ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων;
 ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ἄλλο τι μάθημα πρέπει νὰ προ-
 τάξωμεν. Δ. Τὸ ποῖον, ὦ Καλλίμαχε; Κ. Τρία τινὰ ὑ-
 πάρχουσιν, ὧ φίλτατε Δημόφιλε, τὰ ἀντικείμενα τῆς
 ἀνθρωπίνης διανοίας: Θεός, κόσμος καὶ ἀνθρωπος· τρεῖς
 βαθμοὶ ἐπίσης ἐκπαιδεύσεως ὑπάρχουσιν· ὁ τῆς κατωτέρας
 ἢ Δημοτικῆς, ὁ τῆς μέσης ἢ Γυμνασιακῆς, καὶ ὁ τῆς
 ἀνωτέρας ἢ Πανεπιστημιακῆς. Καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς
 τούτους βαθμοὺς ὀφείλει ὁ παιδευόμενος νὰ γνωρίσῃ
 κατὰ τι μέτρον καὶ τὰ τρία ἀνωτέρω λεχθέντα, ἀλλ'
 εἰς ἕκαστον τούτων ὀφείλει νὰ ἐπικρατῇ τὸ ἐν τῶν
 τριῶν. Εἰς τὸν πρῶτον ὁ Θεὸς διὰ τῆς Θρησκευ-
 τικῆς διδασκαλίας, εἰς τὸν δεύτερον ἡ γλῶσσα, δι' ἧς

εχειρίζεται μὲ τὸν ἄνθρωπον, εἰς δὲ τὸν τρίτον ὁ κόσμος διὰ τῆς ἐπιστήμης.

Ὡς βάσις λοιπὸν καὶ καλὴ κρηπίς πάσης μορφώσεως ὀφείλει νὰ τίθεται ἐν τῷ Δημοτικῷ σχολείῳ ἡ Ὁρησκεία, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀποβλέπον προπάντων εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου μόρφωσιν, εἰς τὴν ἀληθοῦς αὐτοῦ εὐδαιμονίαν, ἢ ἀμφιβάλλεις περὶ τούτου, ὦ Δημόφιλε; Δ. Οὐδ' ἐπὶ μικρόν, ὦ Καλλιμάχε, ἐκτός ἐάν δύνανται νὰ ἀμφιβάλλῃ τις, ἂν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ μορφῶται ἠθικῶς. Κ. Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν τί πρὸς τοῦτο πράττει τὸ παλαιὸν σου ἐκεῖνο σύστημα. Δ. Καὶ μήπως δὲν γίνεται λόγος περὶ χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς Ὁδηγοῖς; Κ. Τρία ξηρὰ καὶ ἄγωνα φύλλα ἀφορίζει ἐκ τῶν 300 σελίδων τοῦ Ὁδηγοῦ τοῦ ἱερέως μακαρίτης Κοκκῶνης καὶ δύο καὶ ἡμισυ ὁ Κωνσταντινίδης περὶ τοῦ μαθήματος τούτου, ὅπερ κατατάττουσι τέταρτον μὲ τὰ τρία ἄλλα, ἐνῶ διὰ τὴν γραφὴν ὀρίζει 16 σελίδας, διὰ τὴν ξηρὰν Ἀριθμητικὴν 28 σελίδας, καὶ διὰ τὴν ξηροτέραν ἀνάγνωσιν σελίδας ὀκτῶ καὶ τριάκοντα. Ἐν τούτοις εἰς Γερμανικόν τι Παιδαγωγικὸν σύγγραμμα, τὸν Ὁδηγὸν τοῦ ἀξιολόγου Kher, τὸ μάθημα τοῦτο κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, ἀφορίζονται δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ 56 ἑξήκοντα ἑπτα σελίδες, ἐνῶ διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐν γένει τῆς γλώσσης, ἧτις περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὴν ἡμετέραν ξηρὰν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καὶ σπουδαιοτάτα ἄλλα ἐργασίας ἀγνώστους ἕως εἰς τὸ παλαιὸν σύστημα, δαπανῶνται μόνον 48 σελίδες. Ὡστε καθ' ἡμᾶς μὲν μεταξὺ Ὁρησκευτ. διδασκαλίας καὶ ξηρᾶς καὶ ἀγόνου γλωσσικῆς ἐργασίας ὑπάρχει λόγος ὡς 6:66, εἰς ἐκείνους δὲ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τελείας γλωσσικῆς διδασκαλίας ὡς 56:48. Δ. Ἀληθῶς καταπληκτικὴ διαφορά! Κ. Ἀλοίμονον! καταπληκτικώτερα εἶνε

μᾶλλον παρ' ἡμῖν τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἀσυγγνώστου ἀμελείας, ἢ μᾶλλον εἶπειν ἀσεβείας, ὧ φίλτατε Δημόφιλε: ἡ μέγιστη διαφθορά, ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ Ἑλλ. λαῷ, ἡ ἔλλειψις τῶν λαμπρῶν ἐκείνων οἰκιακῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρετῶν, αἵτινες ἐδόξασαν τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοὺς γεραροὺς καὶ θεοσεβεῖς ἄνδρας, τοὺς πρό τε καὶ ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως. Δ. Καὶ ἀληθῶς λοιπὸν τόσον πολὺ παρημελεῖτο τὸ σπουδαῖον τοῦτο μάθημα; Κ. Εἰς ἀπόκρισιν σὰς παραπέμπω εἰς αὐτὸν τὸν Ὁδηγὸν τοῦ Κ. Κωνσταντινίδου (σελ. 67), ἔνθα βλέπετε πόσον οἰκτεῖρει τὴν ἀλυσιτελῆ καὶ ὅλως ἀθλίαν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου. Καὶ ἀπέναντι μὲν τοιαύτης μαρτυρίας ἔπρεπε νὰ παύσῃ πᾶς παραιτέρω λόγος, ἀλλ' εἰς ἐξήγησιν τοῦ πράγματος ὀλίγαι λέξεις δὲν εἶνε ἄσκοποι. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίδοτο εἰς τὰ μικρότατα παιδία νὰ ἀπομνημονεύσωσι προσευχὰς ἀνερμηνεύτους ὡς πράσινοι φιλτακοί, κατόπιν δὲ διιδόντες τὸ γελοῖον τοῦ πράγματος καὶ τὴν προσγινομένην βλάβην ὤρισαν τὴν ἐμὲν Κλάσιν, ὁ Κοικῶνης τὴν σ'. δὲ ὁ Κωνσταντινίδης εἰς ἑναρξιν τοῦ μαθήματος, ὅτε τὰ παιδία εἰσέρχονται εἰς τὴν συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν· καθ' ὅλας δὲ τὰς προηγουμένας κλάσεις ἐπὶ δύο περίπου ἔτη τὸ μικρὸν παιδίον ἔμενεν ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ὀρησκευτ. διδασκαλίας, ἀνερμάτιστον ἐφόλκιον εἰς τὸ πέλαγος τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς· ἀλλὰ καὶ τότε ἀρχίζον τὸ μάθημα μένει πάλιν ἀνερμήνευτον, εἰς μάτην δὲ προσπαθεῖ ὁ Κωνσταν. νὰ εὕρῃ ἡμίσειαν ὥραν δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, διὰ νὰ ἐρμηνεύῃ αὐτό. Ἐπειτα ἢ κατὰ τοὺς λεγομένους τρόπους διδασκαλίας τῶν προσευχῶν, καθ' οὓς ἡ προσευχὴ κατατέμνεται εἰς λέξεις καὶ φράσεις δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς, ὅποιαν οἰκοδομητικὴν ἐπενέργειαν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῶν ψυ-

χῶν των. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὰς προσευχάς, αἵτινες πλήρεις δογματικῶν δυσνοήτων ἐννοιῶν παρέχουσι καὶ εἰς μεγάλους παῖδας δυσκολίας· ἀλλ' ἡ Ἱερά Ἱστορία, ὁ ἀκένωτος οὗτος θησαυρὸς γνώσεων καὶ αἰσθημάτων λίαν μορφωτικῶν τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ δρόσος ἡ οὐράνιος διὰ τὰ νεαρὰ αὐτὰ φυτὰ τῆς ἀνθρωπότητος, πῶς διδάσκεται γνωρίζεις, ὦ Δημόφιλε; Δ. Πῶς ὦ Καλλιμάχε; Κατ' ἀθλίαν ἐρωταπόκρισιν καὶ ἐκ βιβλιαρίων συμπεπρισμένων φράσεων, ἐν εἶδει ἐξομβλωματικῶν ἀποφθεγμάτων. Λείπει ἀπ' αὐτῆς ἡ χάρις καὶ ἡ ζωὴ τῆς λαμπρᾶς διηγηματικῆς διδασκαλίας, τῆς φυσικῆς ὁδοῦ, ἣν ἀκολουθεῖ ἡ μήτηρ αὐτὴ εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ τέκνου της, καθ' ἣν ἀνευ βιβλίου μόνον δι' ἀκροάσεως καὶ διαλογικῆς ἀνεξετάσεως τοῦ ἱστορηθέντος προσπορίζεται ὁ μαθ. τὰς ὀρησκευτικὰς ἀληθείας, λείπουσι τὰ λίαν οἰκοδομητικὰ ἠθικὰ συμπεράσματα, λείπει ἡ εἰκὼν ἡ δίδουσα ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὰ πρόσωπα καὶ πράγματα, ἡ φαιδρύνουσα τὸ πρόσωπον τοῦ μαθητοῦ, ἡ ἐπισπῶσα τὴν δραστικωτέραν αἴσθησιν εἰς ἐπικουρίαν πρὸς τὴν κατανόησιν, καὶ προσκαλοῦσα τὴν αὐτενέργειαν τοῦ παιδὸς εἰς τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀναπτύξεις, λείπει τὸ ἄσμα τὸ ἐπισφραγίζον τὰ πάντα καὶ θερμαῖνον τὸ ἐκ τῆς διδασκαλίας ἐνσταλαχθὲν αἴσθημα, καὶ ἤδη ὁποῖαν θὰ ἐπερίμενες ὀρησκευτ. διάπλασιν ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης; Δ. Ἀληθῶς δὲν δύναμαι νὰ σοὶ ἀποκριθῶ. Κ. Ἀποκρίνομαι ἐν τούτοις ἐγώ. Ἡ ξηρὰ καὶ ἄγονος ἐκείνη ἀποστήθισις, ἣτις ἐπέιξεν ὡς ἐφιάλτης τὸ στῆθος τοῦ μαθητοῦ, ἣτις ἐκράτει τὸν ταλαίπωρον πάντοτε εἰς παθητικὴν κατάστασιν, ἣτις οὐδόλως ἐκάλει εἰς ὑπὸργίαν τὴν κρίσιν, οὐδόλως τὴν φαντασίαν, ἣτις ὡς καὶ διὰ τῶν ἄλλων μαθημάτων, μόνον τὸν ἀσχὸν τῆς μνήμης ὑπερεπλήρου εἰς κίνδυνον νὰ διαβραγῇ, ὄχι μόνον

οὐδεμίαν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν διάπλασιν ἐδίδεν εἰς τὰ παιδιά, ἀλλ' ἀφοῦ τὰ ἀπεβλάκιζε, τὰ ἀπέστελλεν τοῦ σχολείου συγχύσεως καὶ κενοδοξίας ἐμπεπλησμένα καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὰ γράμματα μεθ' ἑαυτῶν ἀποφέροντα. Δ. Καὶ τοιαῦται βεβαίως θὰ ἦνε αἱ περὶ τοῦ πράγματος ἰδέαι καὶ τοῦ ἀγαθοῦ Εὐσεβίου. Κ. Τοιαῦται μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα, πολὺ δὲ ὑψηλότεραι, ἐπαγωγότεραι καὶ αὐτὸ τοῦτο πρακτικώταται ὅσον ἀφορᾷ τὸ πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία ἐν τῷ σχολείῳ. Δ. Τὰς ὁποίας μετὰ συντόνου προθυμίας καὶ προσοχῆς ἔτοιμός εἰμι νὰ ἀκούσω, ὦ ἀγαπητὲ Καλλιμάχε. Κ. Τί φρονεῖς, σεβαστέ μοι γέρον, ἠρώτησα αὐτὸν μεταξὺ λόγων, περὶ τῆς θρησκείας, ὡς ἐν τῷ σχολείῳ διδακτέου μαθήματος; Πᾶσα θρησκεία, μοι ἀπήντησε, εἶνέ τι καταλαμβάνον πρῶτιστα καὶ κυριώτατα τὴν καρδίαν· ἐκ τῆς καρδίας δ-φείλει αὕτη νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν διάνοιαν, νὰ διαφωτίξῃ τὴν γνῶσιν, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν νὰ ἀσκήσῃ ἐξευγενιστικὴν τινα ἐπενέργειαν ἐπὶ τῆς θελήσεως. καὶ οὕτω τὸν ὅλον ἄνθρωπον νὰ μορφώσῃ. Ὁ ὑψηλὸς αὐτῆς σκοπὸς εἶνε οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν ἄνθρωπον νὰ καταστήσῃ τέκνον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἄρα ἡ θρησκεία πρόκειται νὰ ἀναπτύξῃ ἀρμονικῶς ἀπάσας τὰς ψυχικὰς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις, τὴν γνωστικὴν, συναισθητικὴν, καὶ βουλευτικὴν, ἐν τῇ πράξει οὐδόλως πρέπει νὰ χωρίζονται θρησκευτικὴ διδασκαλία καὶ θρησκ. ἀγωγή· πολλῶ δὲ μᾶλλον δὲν ὀφείλει ἡ μία νὰ ἀποκλείῃ τὴν ἄλλην. Δὲν ὀφείλουσιν οἱ διδάσκαλοι νὰ βαρυφορτώσιν μὲν διὰ θρησκευτ. γνώσεων τὸν παῖδα, νὰ ἀφίνωσι δὲ αὐτὸν ἄμοιρον καὶ κενὸν θρησκευτικῶν συναισθημάτων· ὀφείλουσιν ἀπεναντίας νὰ πολεμῶσι τὴν ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν, ὅτι ὁ πολλὰ γνωρίζων καὶ πολλὰ λέγων περὶ θρησκείας, ἔχει ἀληθῶς καὶ θρησκείαν. Δύναται τις

Ὀρησκευτικὰς ἀληθείας νὰ γνωρίζῃ, ἐν τούτοις νὰ μι-
 σῇ αὐτάς· ὁ τοιοῦτος ἔχει μὲν κατανοήσῃ αὐτάς διὰ
 τῆς διανοίας, δὲν ἔχει δὲ συλλάβῃ αὐτάς διὰ τῆς καρ-
 δίας. Τρανὴν δὲ καὶ πρόχειρον ἀπόδειξιν τούτου ἔχου-
 σιν οἱ διδάσκαλοι τὴν ἐξῆς: ὅτι ἐν ταῖς δημοσίαις ἐ-
 ξετάσεσιν οἱ συνήθως ἐπαινούμενοι διὰ τὰς εὐστόχους
 καὶ ἀφθόλους ἀποκρίσεις των καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ὀρη-
 σκευτικῷ μαθήματι, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις, δὲν εἶνε πάν-
 τοτε οἱ αἰδημονέστεροι, χρηστότεροι καὶ εὐπειθέστεροι τῶν
 μαθητῶν. Σημαίνουσιν ὅλα ταῦτα, εἶπον ἐγὼ τότε πρὸς
 αὐτόν, ὅτι ἡ καρδία τοῦ παιδὸς ὀφείλει πρῶτιστα καὶ
 κυριώτατα νὰ γίνῃ ἔδρα καὶ σεμνὸν τῆς Ὀρησκείας σκή-
 νωμα. Καὶ λοιπὸν ἐρχόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐν
 τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, ἣτις ἱκανῶς προτερεῖται τοῦ σχολείου
 ἐν τῇ καθόλου ἀγωγῇ, εἶνε φυσικὸν νὰ τίθενται αἱ
 βάσεις πάσης Ὀρησκευτικῆς μορφώσεως. Τρεῖς παιδευ-
 τὰς, μοὶ ἀπήντησεν, ὥρισεν ὁ Θεὸς πρὸς τὴν Ὀρησκευ-
 τικὴν τοῦ παιδὸς μόρφωσιν: τὴν περὶ ἡμᾶς φύσιν, τὴν
 Ἱστορίαν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ πρῶτον ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ
 παιδὸς εἰς τὴν περικυκλοῦσαν αὐτὸ φύσιν, εἶνε καὶ εἰ-
 σαγωγὴ εἰς τὴν χώραν τῆς Ὀρησκείας. Τῶντι ἐν τῇ
 ἐξετάσει τῆς περὶ ἡμᾶς ζώσης τε καὶ ἀψύχου, ὀργα-
 νικῆς καὶ ἀνοργάνου φύσεως, κατὰ πᾶν βῆμα ὁ παῖς
 θὰ συνομολογῇ μεθ' ἡμῶν τὴν ὑπαρξίν ἑνὸς Θεοῦ πανσό-
 φου, παναγάθου καὶ παντοδυνάμου, τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπο-
 ταγῆς εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐ-
 ξάρτησιν πάντων τῶν ἄλλων καθηκόντων. Ἐπίσης ἐν
 τῇ φορᾷ τῶν γεγονότων, ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν τυχῶν
 τοῦ κόσμου τούτου, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων
 πράξεων, θὰ ἀναγνωρίζῃ μεθ' ἡμῶν τὸν δάκτυλον τῆς
 θείας προνοίας κινουντα θαυμασίως πρὸς τὸν μέγαν αὐ-
 τοῦ προορισμὸν τὸν κόσμον. Ἄλλὰ πολὺ σπουδαιοτέ-
 ρα, φίλε Καλλιμάχε, μοὶ εἶπε, πολὺ ἀποτελεσματικῶ-

τέρα εἶνε ἢ ἐκ προνοίας ἐπενέργεια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ παιδαγωγουμένου. Καὶ μοὶ φαίνεται, εἶπον ἐγὼ διακόψας αὐτόν, ὅτι τὰ δύο προηγούμενα δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον ὡς ὕλη ἀπέραντος, ἢν ὁ παιδαγωγῶν ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τοῦ παιδὸς μόρφωσιν, ὡς πρὸς δημιουργίαν· δημιουργὸς δὲ εἶνε ἴσως μόνος ὁ παιδαγωγῶν ἄνθρωπος. "Ὅχι, μοὶ ἀπήντησεν· καὶ αὐτὴ ἡ ἀπλὴ ἐξέτασις τῆς φύσεως, καὶ αὐτὴ ἡ ἀφελής, ἤρεμος καὶ μετὰ σεμνοῦ παραστήματος διήγησις ἱστορίας τινὸς πλήρους περιπετειῶν, ἀνευ δηλ. ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν συμπερασμάτων καὶ παροτρύνσεων, ἔχει τι τὸ ἐπιβάλλον ἢ μᾶλλον ἐκκαλύπτον καὶ ἀναπτύσσον τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ παιδὸς ἔμφυτον ὑπάρχον θρησκευτικὸν αἶσθημα· ἀληθῶς ὁμως ἰσχυρὴν φέρει ἀποτέλεσμα ἢ ὑπὸ τοῦ παιδαγωγούντος ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο χρῆσις τῆς ὕλης ἐκείνης. Παιδαγωγῶν δὲ ἄρα εἶνε τίς; ἠρώτησα πάλιν ἐγὼ. Οἱ γονεῖς τοῦ παιδός, μοὶ ἀπήντησε, πρῶτον, καὶ δεύτερον ὁ διδάσκαλος. Τῶντι ἡ πατρικὴ οἰκία εἶνε ἡ πρώτη καὶ σπουδαιοτάτη πηγὴ θρησκευτικῆς διαπλάσεως, καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ οἱ πρῶτοι θρησκευτικοὶ διδάσκαλοι τῶν ἰδίων ἑαυτῶν τέκνων. Καὶ ὅταν ἐν τῇ γονίμῳ ἀτμοσφαίρᾳ εὐσεβοῦς καὶ σώφρονος οἰκογενειακοῦ βίου, ἐξηκολούθησε μετὰ σεμνότητος καὶ ἠθους τινὸς λέγων ὁ ἀγαθὸς γέρον, ὅταν ἐκεῖ ἀναπτύσσεται φυσικῶς τὸ ἔνστικτον τῆς θρησκείας, ὅπερ ἕκαστος παῖς φέρει μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ὅταν ἐν τοῖς κόλποις τῶν γονέων ἀκούῃ οὗτος τὰς πρώτας λέξεις θρησκευτικοῦ ἔρωτος, ὅταν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς προβάλληται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς πρὸς ἀπομίμησιν ζωηρότατον παράδειγμα ὄλων τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ὅταν τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς καθαρότητος τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἀληθοῦς σε-

φροσύνης συνδυάζεται μετὰ ὀρθῆς σπουδαιότητος καὶ δικαίας αὐστηρότητος, καὶ διὰ τῆς πάντοτε ἐπαναλαμ-
 βανομένης ἀσκήσεως μεταβάλλεται εἰς δευτέραν φύσιν·
 τότε ἐτέθη διὰ τὴν βραδυτέραν ὀρησκειτικὴν μόρφωσιν
 τοῦ παιδὸς ἔδραϊον θεμέλιον, Κάκιστα ὅμως, ἐξηκο-
 λούθησε κινῶν μετ' ἐκφράσεως λύπης τὴν κεφαλὴν αὐ-
 τοῦ, κάκιστα πολλοὶ γονεῖς ἐν τῷ κατὰ τὴν ἡμετέ-
 ραν ἐποχὴν ἐπικρατοῦντι ζήλω πρὸς τὴν ἀπόκτησιν καὶ
 τὴν ἀπόλαυσιν, ἀφίνουσι νὰ μαραίνηται ὁ ὀρησκειτικὸς
 βίος τῶν τέκνων των, τὸ ἰδιαιτέρον τοῦτο ἄθος τῆς
 ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἐν πολλαῖς οἰκίαις ἢ διὰ τὴν ὀρη-
 σκειαν θέσις εἶνε κενή, ἢ μᾶλλον δὲν ὑπάρχει κενή θέ-
 σις διὰ τὴν ὀρησκειαν. Ἐν ἄλλῃ μὲν οἰκίᾳ ἢ πενία
 τῶν γονέων καθιστᾷ ἀδύνατον εὐτυχῆ τινὰ ὀρησκειτι-
 κὴν μόρφωσιν, ἐν ἄλλῃ δὲ ὁ πλοῦτος εἶνε τὸ ἰσχυ-
 ρὸν κώλυμα· ἐν πολλαῖς ὅμως ἢ ἀναλγησία, ἀνοησία
 ἢ ἡ ἀσέβεια τῶν γονέων. Καὶ τί πρέπει νὰ εἴπη τις ἐν-
 ταῦθα περὶ τῶν λεγομένων ἀνεπτυγμένων γονέων,
 οἵτινες ἀφίνουσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα νὰ συναγελάζωνται
 καὶ συμπαίζωσιν ὀλοκλήρους ὥρας μετ' ἀξέστων καὶ
 διεφθαρμένων νεανίσκων, οἵτινες δι' ἀνευμένων καὶ ἀνα-
 γώγων λόγων καὶ ἀναιδῶν πράξεων καταστρέφουσι τὸ
 σεμνὸν ἦθος, καὶ καταμολύνουσι τὴν καθαρὰν ψυχὴν
 τῶν τέκνων των; Ἄλλὰ τί δύναται νὰ εἴπη περὶ ἐκεί-
 νων πρὸ πάντων τῶν γονέων, οἵτινες οἱ ἴδιοι καθιστάμε-
 νοι ἔνοχοι εἰς τὴν ἀμαρτίαν, καταστρέφουσι τὴν σωφροσύ-
 νην τῶν ἀπαλῶν εἰσέτι τέκνων των; Ἄλλοίμονον! ἢ
 πατρικὴ οἰκία, ἣτις ὄφειλε νὰ ἦνε ναὸς τοῦ Θεοῦ, εἶ-
 νε πολλάκις ἢ ἔδρα τῆς φανερᾶς ἢ περικεκαλυμμένης
 ἀμαρτίας. Ὑπόχρησις, ἀπάτη καὶ προσποιήσις θεωρεῖται
 καὶ ἐπαινεῖται ὡς σοφία, κλοπὴ καὶ ἀρπαγὴ ὡς εὐτυχῆς
 ἀπόκτησις, κόμπος καὶ ὑπερηφάνεια ὡς κομψὸς τρόπος,
 καὶ ἄμετρος ἠδυπάθεια ὡς ἐντιμὸς ἀπόλαυσις τοῦ βίου.

Ἐπετα συνέχεται

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.

Κατὰ πᾶσαν ἱστορικὴν ἔποχὴν τῶν ἐπιστημῶν αἰ-
ταχυτέραν αὐξήσιν καὶ πλείονα ἐπίδοσιν τῶν ἄλλων
λαμβάνουσαι ἐπισκιάζουσι τὰς λοιπὰς διὰ τῆς ὑπερτέ-
ρας αὐτῶν λάμπειας, καὶ προσελκύουσαι τὴν προσοχὴν
τῶν λαῶν, καταντῶσιν ἀντικείμενον τῆς κοινῆς μελέ-
της, οὕτως εἰπεῖν τοῦ συρμοῦ, παρέχουσαι τῇ ἐποχῇ
ταύτῃ ἰδιόβρυθμόν τινα χαρακτῆρα, ἐπηρεάζοντα τὴν
πρόοδον τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅτε μὲν ἐπ'
ἀγαθῶ, ὅτε δὲ ἐπὶ κακῶ τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ὅσον
τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα προσηλοῦται εἰς πραγματικὰ ἀν-
τικείμενα, ἢ παρακολουθεῖ ἀνατυπώσεις φαντασιώδεις
καὶ χιμαιρικές.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Καρτεσίου, φιλοσοφία τῆς ἀλη-
θείας καὶ πραγματικότητος, ἀνατρέψασα τὴν ἀρχαίαν
σχολαστικὴν φιλοσοφίαν τῆς φαντασίας καὶ τῶν ἀτόπων
θέσεων καὶ δοῦσα τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι νέαν ὠθη-
σιν, παρεσκύεσε τὰς μαθηματικὰς ἐκείνας ἀνακαλύ-
ψεις τοῦ Νεύτωνος καὶ Λεϊβνιτίου, ἔργα δαιμονίου πρω-
τοτυπίας, δι' ὧν ὄπλισθὲν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἠδύ-
νήθη νὰ εἰσβάλη εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ κατακτήσῃ τὸ
ἀπέραντον αὐτῷ κράτος, νὰ διαχαράξῃ τὰς ἀπὸ ἀσέ-
ρος εἰς ἀστέρα ἀγούσας ὁδοὺς, καὶ μετὰ μεγάλης ἀ-
κριβείας νὰ καταμετρήσῃ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν.

*Ἐκτετε λοιπὸν χρονολογοῦνται αἱ τελειότεραι καὶ

ἀκριβέστεραι τῶν οὐρανίων σωμάτων ἔρευναι, καὶ τῶν ἀστρονομικῶν μεθόδων αἱ ἀπλοποιήσεις, δι' ὧν αἱ ὑψηλαὶ τῆς Ἀστρονομίας ἀλήθειαι κατέστησαν βαθμηδὸν δημοτικώτεραι, οἱ τεχνικοὶ αὐτῆς ὅροι κοινότεροι καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς εὐχερὲς τῆς σπουδαζούσης νεολαίας παιδεύμα. Περὶ δὲ τῆς ἀξίας καὶ χρησιμότητος αὐτῆς λέγομεν μόνον, ὅτι ἡ Ἀστρονομία εἶνε ἡ πρώτη βίβλος, ἣν ὁ ἄνθρωπος ἀναγινώσκων δύναται νὰ γνωρίσῃ τὸν ποιητὴν αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα χρήσιμον νομίζομεν καὶ ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μικράν τινα ἐκδρομὴν εἰς τὸ οὐράνιον τοῦτο κράτος, καὶ ἐπὶ τῆς ἔχουσιν ἄλλων διαδοχικῶς ἀπὸ ἀστέρος εἰς ἀστέρα βαίνοντες, νὰ περιγράψωμεν ἀπλῶς καὶ φυσικώτατα πᾶν ὅ,τι ἀξιοθέατον ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἀνά πᾶν βῆμα τὸ θρησκευτικὸν ἐν ἡμῖν συναίσθημα διεγείρουσαν ταύτην περιοδείαν.

Πάντες βεβαίως γινώσκομεν, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν μεγαλοπρεπῶν θεαμάτων, ἅπερ ὁ ἄνθρωπος κέκληται, ἵνα θεᾶται ἐπὶ τῆς Γῆς, τὸ μᾶλλον μετάρσιον εἶνε ἡ θέα τῆς ἀπειραρίθμου πληθύος τῶν ἀστέρων, οὔτινες στίλβουσιν ἐν τῷ οὐρανῷ καθ' ἑκάστην γαλήνιον καὶ αἰθριον νύκτα. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑψίστην ἰδέαν τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ διασπείραντος ἐν τῷ διαστήματι τοὺς φωτοβολοῦντας τούτους λαμπτήρας, καὶ διαῤῥυθμίσαντος τὴν πορείαν αὐτῶν διὰ νόμων θαυμασίου ἀπλότητος. Τὸ δὲ θαυμάσιον τοῦτο τῶν νόμων, οὗς ἀποκαλύπτει ἡμῖν ἡ Ἀστρονομία, τὴν ἀναβιβάζει εἰς τὸ κατακόρυφον σημεῖον πασῶν τῶν ἐπιστημῶν· διότι οὐδεμία ἄλλη παρουσιάζει ἡμῖν ἀληθείας τόσον ὑψηλᾶς, καὶ τόσον ἀξίας τῆς διανοητικῆς ἡμῶν ἀσχολίας καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ὅσον αὕτη.

Εἰς τελειοτέραν ἔρευναν τῆς πορείας καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἀστέρων συνετέλεσεν ἐπίσης καὶ ἡ τελειο-

ποίησις τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων, ὧν κάμνουσι χρῆσιν ἐν τῇ Ἀστρονομίᾳ, ἤτοι τῶν ἀστρονομικῶν καὶ τῶν κατοπτρικῶν τηλεσκοπίων. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐν Ὀλλανδίᾳ τυχαίως ὑπὸ δύο παιδῶν ἀνακαλυφθέντα τῷ 1600, σχηματίζονται ἐκ τινος μακροῦ σωλῆνος, φέροντος εἰς ἑκάτερον τῶν ἄκρων αὐτοῦ ἀμφίκυρτον ἐξ ὑάλου φακόν, τὸν λεγόμενον προβεβλημένον, ὅστις εἶνε στερεῶς προσηρμοσμένος εἰς τὸ ἄκρον τὸ πρὸς τὸν ἀστέρα ἐστραμμένον, καὶ τὸν λεγόμενον προοφθάλμιον, ὅστις εἶνε πολὺ μικρότερος τοῦ πρώτου, καὶ προσηρμοσμένος εἰς τὸ ἄκρον, ἐφ' οὗ τίθεται ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ· τὸ δὲ κατοπτρικὸν τηλεσκόπιον, ὑπὸ Gregory ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1663 τὸ πρῶτον ἐπινοηθέν, συνίσταται ἐπίσης εἰς ἓνα μακρὸν σωλῆνα, ἀνοικτὸν κατὰ τὸ ἄκρον τὸ πρὸς τὸν ἀστέρα ἐστραμμένον καὶ φέροντα εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον δύο κάτοπτρα τεθειμένα οὕτως, ὥστε νὰ ἀντανακλῶσι τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτός πρὸς τινὰ ἀμφίκυρτον φακόν, δι' οὗ ὁ ὀφθαλμὸς δέχεται αὐτάς. Δι' αὐτῶν λοιπὸν τῶν ὀργάνων ἠδυνήθησαν οἱ ἀστρονόμοι νὰ διακρίνωσι χιλιάδας ἀστέρων ἀοράτων ἄλλως διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ νὰ ἀνακαλύψωσιν ἄπειρον ἀριθμὸν ἀστέρων, τέως ἀγνώστων ἡμῖν.

Προσέτι οἱ ἀστρονόμοι δι' ἐπανειλημμένων παρατηρήσεων ὤρισαν τὴν φυσικὴν τῶν ἀστέρων τάξιν, καὶ ἅπαντες σήμερον ἀδιστακτικῶς παραδέχονται, ὅτι ἕκαστος πλανήτης μετὰ τῶν σεληνῶν αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἐν πλανητικὸν σύστημα, πολλὰ δὲ πλανητικὰ συστήματα περὶ τὸν αὐτὸν ἥλιον περιστρεφόμενα ἀποτελοῦσιν ἐν ἡλιακὸν σύστημα, καὶ πολλὰ ἡλιακὰ συστήματα περὶ τινὰ κοινὸν ἀστέρα, ἀγνώστον εἰσέτι, περιστρεφόμενα ἀποτελοῦσιν ἐν γαλαξιακὸν σύστημα, ὅπερ εἶνε τὸ τελευταῖον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν καὶ κατ' αὔξουσαν περιεκτικότητά προβαιόντων ἀστρα-

νομικῶν συστημάτων. Πιθανόν ὅμως πολλὰ γαλαξιακὰ συστήματα νὰ ἀποτελῶσιν ὡσαύτως ἄλλο ἀνώτερον σύστημα, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ἀπείρου συστήματος τοῦ τὰ πάντα περιέχοντος.

Πρὸς καλλιτέραν δὲ διασάφησιν τῶν γαλαξιακῶν συστημάτων σημειοῦμεν, ὅτι ὁ ἡμέτερος ἥλιος μετὰ τῶν πλανητῶν αὐτοῦ, οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, οἵτινες εἶνε ἄλλοι ἥλιοι ἔχοντες τοὺς πλανήτας αὐτῶν, καὶ ὁ γαλαξίας (ἢ γνωστὴ λευκοειδῆς ζώνη ἢ περικυκλοῦσα τὸν οὐρανόν), ὅστις εἶνε ἄθροισμα ἀπειραριθμῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, ἢ ἡλίων ἐχόντων τοὺς πλανήτας αὐτῶν, ὅλοι λέγομεν οὗτοι οἱ ἥλιοι, οἱ τὴν σήμερον λογιζόμενοι μέχρι τῶν 80000000, ἀποτελοῦσιν ἓν γαλαξιακόν σύστημα. Ὡνομάσθη δὲ γαλαξιακόν διότι οἱ ἀστέρες τοῦ γαλαξίου, ἐμπεριλαμβάνοντες τὸν ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι τοῦ συστήματος ἀστέρες χώρον, ἀποτελοῦσι τὸ ὄριον τοῦ συστήματος. Αἱ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ παρατηρούμεναι νεφελώδεις κηλίδες, ὧν ὁ γνωστός μέχρι τῆς σήμερον ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 5000, θεωροῦνται ὡς ἄλλα τόσα γαλαξιακὰ συστήματα. Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ τὰ γαλαξιακὰ συστήματα περιστρέφονται περὶ τινὰ ἀγνώστον ἀστέρα, κοινὸν τῆς κινήσεως αὐτῶν κέντρον.

Ἐὰν τὸρα ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐκάστη νεφελώδης κηλὶς ἐμπεριέχει ὡς τὸ ἡμέτερον γαλαξιακόν σύστημα τοῦλάχιστον 80000000 ἡλίους, τότε αἱ 5000 νεφελώδεις κηλίδες θέλουσιν ἐμπεριέχει 400000000000 ἡλίους ἐν οἷς προστιθεμένων καὶ τῶν τοῦ ἡμετέρου γαλαξιακοῦ συστήματος γίνονται ἐν συνόλῳ μόνον οἱ γνωστοὶ ἥλιοι 400080000000 μὴ λογιζομένων τῶν ἀγνώστων πλανητῶν ἐκάστου ἡλίου καὶ τῶν ἀγνώστων σεληνῶν ἐκάστου πλανήτου.

Πόσοι ἄρα ἥλιοι τοῦ ἡμετέρου γαλαξιακοῦ συστήματος εἶνε ἀγνώστοι εἰσέτι! καὶ πόσαι νεφελώδεις κηλίδες, ἢ, ὅπερ ταυτό, πόσα γαλαξιακὰ συστήματα

εἶνε ἄγνωστα εἰσέτι. Πόσα εἶνε τὰ κέντρα κινήσεως τῶν γαλαξιακῶν συστημάτων, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, πόσα εἶνε τὰ ἀνώτερα τῶν γαλαξιακῶν συστημάτων συστήματα, καὶ καὶ τούτων ἄλλα ἀνώτερα, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ἀπειροῦ! Πόσον τέλος εἶνε τὸ ἄπειρον τοῦ ποιήσαντος τοὺς κόσμους τούτους.

Πολὺ εὐλόγως λοιπὸν ὁ Πασχάλ ἀποφαίνεται, ὅτι «Ὁ κόσμος σφαιρὰ ἐστὶν ἀπειρος, ἢς πανταχοῦ μὲν τὸ κέντρον, οὐδαμοῦ δὲ ἡ περιφέρεια». Καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Ὀριγένης. «Ἀπίρους δὲ εἶναι κόσμους, καὶ» μεγέθει διαφέροντας, ἐν τισὶ δὲ μείζω τῶν παρ' ἡμῖν,» καὶ ἐν τισὶ πλείω. Εἶναι δὲ τῶν κόσμων ἄνισα τὰ διαστήματα, καὶ τῇ μὲν πλείους, τῇ δ' ἐλάττους, καὶ» τοὺς μὲν αὔξεσθαι, τοὺς δὲ λείπειν». Λίαν δὲ καταλλήλως παραβάλλουσι τὸν κόσμον πρὸς ἀπέραντόν τινα ἀεικίνητον μηχανήν, ἢς κινουσα δύναμις εἶνε ἡ ἀναγκαία ἀναφορὰ τῆς ὕλης πρὸς τὸ διάστημα, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, *Jovis principium Universi*. Διότι ἕκαστον κατώτερον σύστημα, ὅπερ εἶγε ἐν ὅλον ὡς πρὸς τοὺς πλανήτας αὐτοῦ, εἶνε ἐν τῶν στοιχείων τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ ἀμέσως ἀνώτερον σύστημα. καὶ τοῦτο πᾶν ἐν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συντίθεται τὸ ἀμέσως ὑπὲρ αὐτὸ σύστημα, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἄρα ὑπάρχει τοιαύτη ἀλληλουχία μεταξύ πάντων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, οἷα ὑπάρχει μεταξύ τοῦ στροφέως καὶ τῶν ἐφαπτομένων αὐτοῦ τροχῶν, καὶ μεταξύ τῶν τροχῶν πρὸς ἀλλήλους, οἵτινες συγκροτοῦσι μηχανήν τινα.

Τὸ οὕτω λοιπὸν δι' ἀπλουστάτων νόμων ἄρμονικῶς συνδεδεμένον σύνολον τῶν οὐρανίων σωμάτων, τῶν συνιστώντων τὸ Πᾶν, ὀνομάζεται Σύστημα τοῦ Κόσμου. Αὕτη δὲ ἡ ἄρμονικὴ διάταξις τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ τὸ Σχέδιον τοῦ Κόσμου.

Περὶ δὲ τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος πολλὰ

ἀνέκαθεν ὑποθέσεις ἐπενοήθησαν πρὸς ἐξήγησιν τῆς διατάξεως καὶ συμπλοκῆς αὐτοῦ. Παραλείποντες τὰς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλῆσι διαφόρους περὶ τῶν κινήσεων ἢ μὴ τῆς γῆς δοξασίας ὡς γνωστάς, ὡς καὶ τὰς παρ' ἄλλοις ἀρχαιοτέροις ἔθνεσι, μάλιστα τοῖς Ἰνδοῖς, οἵτινες ἐν τοῖς περὶ κόσμου τῆς ζωηρᾶς αὐτῶν φαντασίας ποιήμασιν ἔλεγον, ὅτι ἡ Γῆ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ ὄρους Μέτου (πιθανῶς τῶν Ἰμαλαίων) στηρίζεται ἐπὶ τριῶν ἀδαμαντίνων στηλῶν μετὰ χρυσῶν βάσεων, αἱ στήλαι ἐπὶ μεγάλης χελώνης, καὶ ἡ χελώνη ἐπὶ τοῦ ἐλέφαντος Ganésa, τοῦ πατρὸς τῶν ἐλεφάντων ἐκείνων, ὧν τοὺς ὀδόντας καὶ τὰς τρίχας ἀνευρίσκουσι, σήμερον οἱ φυσιοδίφαι τῶν Ἀλταίων ὀρέων· τοῦ δὲ Ganésa ἡ ἔδρα ἦτο τὸ ἱερὸν μυστικὸν τοῦ Βράχμα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀπηρχαιωμένα διαπαιδαγωγήματα· παραλείποντες προσέτι καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἐν τοῖς ἀπαξ δεδομένοις παράλογον ἐμμονήν, ἧς ἕνεκα ὁ μὲν Γαλιλαῖος κατεδικάσθη εἰς κάθειρξιν, ὅποτε ἀπὸ τῆς εἰρηκτῆς ἀνεφώνει· « E. però si muove!» ὁ δὲ Φίλιππος Laensberg, ἐπιτιμηθεὶς δι' ἱεροῦ θεσπίσματος, ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, περιοριζόμεθα εἰς τὰς ἐπισημοτέρας τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες εἶνε ἡ Πτολεμαϊκὴ, ἡ Αἰγυπτιακὴ, ἡ Τυχώνιος καὶ ἡ Κοπερνίκειος.

Ὁ Πτολεμαῖος ζῶν κατὰ τὸν δεῦτερον αἰῶνα μ. Χ. παρεδέχετο, ὅτι ἡ Γῆ εἶνε κέντρον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, μεθ' ὧν συνηρίθμει καὶ τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην. Κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν ὑπόθεσιν, ἀλίγον ἔπειτα τῆς Πτολεμαϊκῆς ἐπινοηθεῖσαν, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐπὶ ἀρχαίων τῶν Αἰγυπτίων δοξασιῶν ἔχουσιν, ἡ μὲν Γῆ ἐθεωρεῖτο ὡς κέντρον τῶν πλανητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, αἱ δὲ πλανῆται Ἑρμῆς καὶ Ἀφροδίτη ὡς σελῆναι τοῦ ἡλίου. Ὁ Τυχώνιος

σύγχρονος τοῦ Καπερνίκου, ἐτίθη ὅλους τοὺς πλανή-
 τας περὶ τὸν Ἥλιον ἐκτὸς τῆς Γῆς, κέντρου οὐσης τῆς
 κινήσεως τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης. Ὁ δὲ Κοπέρ-
 νικος τῷ 1540 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἀθανάτῳ αὐτοῦ
 συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ de revolutionibus or-
 bilium, τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ, ἐν αἷς ἀπεδείκνυε τὸν
 Ἥλιον κέντρον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, μεθ' ὧν συ-
 νηρίθμει καὶ τὴν Γῆν. Καὶ αὕτη ἡ τελευταία ὑπόθε-
 σις, διὰ πολλῶν ἐφεξῆς παρατηρήσεων ἐπικυρωθεῖσα, ἀ-
 πεδείχθη ἀληθῆς, ὡς σύμφωνος πρὸς τὴν καθολικὴν διά-
 ταξιν τοῦ κόσμου.

Ἄν καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐπικρατούσης σήμερον Κοπερ-
 νικεῖου ὑποθέσεως συνελήφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐπι-
 φανοῦς Πυθαγόρου, ζῶντος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ
 μὴ στηριχθεῖσα ὅμως ἐπὶ ἀποχρῶντας λόγους, καὶ κα-
 λυφθεῖσα ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ζοφεροῦ σκότους τῆς μα-
 κρᾶς τοῦ μεσαιῶνος νυκτός, ἀπηύγασεν ἐκ νέου ἀπὸ
 τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Κοπερνίκου, εἰς ὃν πράγματι δ-
 φεῖλεται ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀληθῶν νόμων τοῦ ἡμε-
 τέρου ἡλιακοῦ συστήματος, ὅπερ ὑπὸ μερικωτέραν ση-
 μασίαν, λέγεται καὶ Σύστημα τοῦ Κόσμου.

ΛΕΩΝ ΓΑΜΒΕΤΤΑΣ

Λέων Γαμβέττας, ὁ νῦν πρόεδρος τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας, καταγόμενος τὸ ἀνάκτορον ἐκ τίνος Γενουηναίας οικογενείας, ἐγεννήθη τῇ 20 Ἀπριλίου 1838 ἐν Καδούρκῳ (Cahors) τοῦ νομοῦ Ὀλιτιος (Lot). Ἀποπερατώσας τὰς νομικὰς αὐτοῦ σπουδὰς τῷ 21 ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἤρχιστε νὰ ἐξασκῆ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν ταῖς δικαστηρίοις τῶν Παρισίων. Κατὰ τὰς ἐκλογικὰς ταραχὰς τῆς δημοκρατικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ὅθεν ἐξῆλθε νικητὴς τοῦ Ὀλιβιέρου, ὑποψηφίου τῆς κυβερνήσεως, ἔδειξε μεγίστην δραστηριότητα καὶ τόλμην, ἥτις ἐν βραχεῖ περιποίησεν αὐτῷ ὄνομα μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ὁπαδῶν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος (τοῦ Ἰουλίου Φάβρου, τοῦ Πιλλετὰν καὶ τοῦ Κρεμιέ). Ἡ περὶ τὸ λέγειν δεινότης κατέστησεν αὐτὸν ἐφάρμιλλον τοῦ Ἰουλίου Φάβρου ἐν ταῖς πολιτικαῖς δίκαις. Ἰδίως εὐδοκίμησεν ὡς ὑπερασπιστῆς μιᾶς τῶν ἐφημερίδων, ἥτις εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Baudin εἶχε καταδιωχθῆ δικαστικῶς. Διὰ τῶν σφοδρῶν αὐτοῦ προσβολῶν κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ πολιτικοῦ πραξικοπήματος ἀπέβη τὸ κύριον στήριγμα τῶν ἀδιαλλάκτων, ὥστε, ὅπως ἐν Παρισίοις, οὕτω καὶ ἐν Μασσαλίᾳ, ὡς ὑποψήφιος τῆς ῥίζουπαστικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐξελέγη μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ὡς ἡγέτης τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς πτέρυγος ἠγόρευε συνήθως ὀλίγον, ἀλλὰ μὲ δηκτικὸν τρό-

πον. Λαμπρός ἐν λόγοις πρὸ πάντων ἀνεδείχθη εἰς τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ κατὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς [5 Ἀπριλίου 1871 καὶ τοῦ ἀποστάτου ὑπουργοῦ Ὀλλιβιέρου. Ἐκάκισε μὲν τῇ 15 Ἰουλίου 1870 τὸν κοῦφον τρόπον τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἐψηφοφόρησεν ὁμως ὑπὲρ παραχωρήσεως τῆς αἰτηθείσης πιστώ-

σεως. Τῇ 4 Σεπτεμβρίου προεκήρυξεν ἐν αὐτῇ τῇ αἰθούσῃ τῆς συνεδριάσεως τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τὴν ἐκθρόνισιν Ναπολέοντος τοῦ Γ' καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ τὴν σύστασιν τῆς δημοκρατίας. Διορισθεὶς ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως κατέλιπε τοὺς Παρισίους ἐν τινι ἀεροστάτῳ, καὶ καταβάς εὐτυχῶς εἰς τὴν γῆν ἐπορεύθη εἰς Κιαισαρόδουνον (Tours), ὅπου ὑπῆρχεν Ἐπιτροπὴ τις τῆς κυβερνήσεως.

Ἀφοῦ συνεβίβασεν τὰς διαφορὰς τῆς αὐτόθι καὶ τῆς ἐν Παρισίοις κυβερνήσεως ὡς πρὸς τὰς ἐκλογὰς διὰ τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, διωργάνισε νέους στρατοὺς πρὸς

ἀπελευθέρωσιν τῆς προτευούσης. Ἀναλαβὼν ἔπειτα καὶ δύο ἄλλα ὑπουργεῖα: τὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ οἰκονομικῶν, ἐκυβέρνησε σχεδὸν δικτατορικῶς ἐξάπτων τὸ ἔθνικόν μῖσος κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος διὰ τῶν λόγων καὶ προκηρύξεών του. Ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ σχηματισμὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Lille καὶ τοῦ Loir. Δάνειόν τι γενόμενον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ αἱ μεγάλαι θυσίαι τῶν νομῶν τῆς Γαλλίας παρέσχον αὐτῷ τὰ πρὸς τὰς κολοσσιαίας ταύτας παρασκευὰς ἀπαιτούμενα μέσα. Σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο διὰ τῆς πανδήμου ἐξεγέρσεως τοῦ ἔθνους νὰ καταβάλη τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸ πάτριον ἔδαφος. Ἄν καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ δὲν ἐστέφθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας, τὸ ἔθνος ὁμῶς ἐξετίμησε τὴν ἀπαραδειγμάτιστον ἐνέργειαν τοῦ δικτάτορος, ὅστις τοῦλάχιστον εἶχε σώσει τὴν τιμὴν τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης καὶ τὴν καταπολέμησιν τῆς Κοινότητος (ἡ τοῦ δήμου), ἐκλεχθεὶς μέλος τῆς ἔθνικῆς συνελεύσεως, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ὡς ἡγέτης τῆς δημοκρατικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Θιέρσου εἶδεν, ὅτι ἡ ἔνωσις τῶν μοναρχικῶν, ἡ ὑπερβάλλουσα ἐπιβροχὴ τοῦ κλήρου καὶ αἱ ραδιουργίαι τῶν Βουνοπαριστιῶν ἤθελον διακινδυνεύσει τὴν ὑπόθεσιν τῆς δημοκρατίας καὶ ἐπένεγκει τὴν κατάλυσιν αὐτῆς, ἔκρινε καλὸν ν' ἀκολουθήσῃ μετριωτέραν πολιτικὴν καὶ οὕτω συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ καταρτισθῇ τὸ σύνταγμα τῆς 5 Φεβρουαρίου 1875. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ στρατάρχου Μακμάωνος καὶ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰουλίου Γρεβῦ ὡς προέδρου τῆς δημοκρατίας ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων. Ὡς ὄργανον δὲ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν θεωρεῖται ἡ ἐφημερὶς Γαλλικὴ δημοκρατία (République française), ἥτις ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τῆς 4. Νοεμβρίου 1871.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΗΘΩΝ ΚΑΙ ΕΘΙΜΩΝ κ. τ. λ.

Ἔθιμα τῆς τραπέζης. — Τρόπος τοῦ τρώγειν.

(Συνέχεια Ἰδ. σελ. 67).

Δὲν θέλομεν οὐδὲ δυνάμεθα νὰ λαλήσωμεν ἐνταῦθα περὶ ὄλων τῶν ἐθίμων, τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν καθαριότητα, ἄλλα δὲ ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς σπουδῆς καὶ ἐπιθυμίας νὰ διασκεδάζωσι τὴν ἐν τῇ τραπέζῃ συναναστροφὴν καὶ ν' ἀποδεικνύωσιν ἀμοιβαίαν φιλίαν, ἐνῶ ἄλλα στηρίζονται ἐπὶ δεισιδαιμονιῶν, καὶ πάλιν ἄλλα ἐπὶ ἐθιμοταξιῶν, αἵτινες εἶνε διάφοροι παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσιν. Ἡ ἀρχὴ τῶν τελευταίων ἐθίμων εἶνε δυσἀπόδεικτος.

Οἱ Μαλαϊτάλαμαι δὲν δύνανται νὰ φάγωσι τὸ παραμικρόν, ἐὰν πρῶτὸν καὶ ἑσπέρας δὲν νιφθῶσι, καὶ θεωροῦσιν ὡς ἀσεβῆ τὸν παραμελοῦντα ταύτην τὴν συνήθειαν.

Μεταξὺ τῶν Ῥώσων ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ προσφέρῃ πρῶτον τόσον ὁ οἰκοδεσπότης, ὅσον καὶ ἡ οἰκοδέσποινα εἰς τοὺς ξένους ἐν ποτήριον οἰνοπνεύματος (ρακῆς) καὶ ἔπειτα ἡ οἰκοδέσποινα νὰ δίδῃ εἰς ὅλους τοὺς ξένους κατὰ σειρὰν ἐν φίλημα.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κυρηναίοις ἦτο συγκεχωρημένον, ἐὰν τις τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν προσεκαλεῖτο εἰς τὴν

τράπεζαν, νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος ἀκλήτων φίλων.

Μεταξὺ τῶν πλείστων ἐθναρίων τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς κατὰ τοὺς τροπικοὺς Ἀφρικῆς ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ ἐνσταλάζωσιν ἐν ἀρχῇ τοῦ γεύματος ὀλίγας σταγόνας πνευματώδους ποτοῦ εἰς τινα ὀπὴν, ἣτις ἀνοίγεται εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔπειτα νὰ βρέχωσι μὲ τὸ αὐτὸ ποτὸν διαφόρους δέσμας φλοιοῦ τοῦ φοίνικος, αἵτινες εἶνε ἐκτεθειμέναι εἰς τὸ ἐστιατήριον.

Οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ἔζων ἀκόμη εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐσυνήθιζον νὰ ἐπιβρίπτωσι τὰς ἀμαρτίας των ἐπὶ τινα τράγον καὶ νὰ ἐκδιώκωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. Οἱ σημερινοὶ Ἰουδαῖοι ἐπιβρίπτουσιν αὐτὰς ἐπὶ τοὺς ἰχθῦς. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ὑπάγουσι συχνάκις εἰς τὰς ὄχθας ῥυακὸς τινος καὶ τινάσσουσιν εἰς αὐτὸ τὰ ἱμάτιά των.

Τὰ σκεύη καὶ ὁ τρόπος τοῦ τρώγειν ἐξαρτῶνται εἰς πᾶσαν χώραν ἀπὸ τὰ ἥθη, τὰς προλήψεις, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ.

Χωρὶς ν' ἀναφέρωμέν τι περὶ τῶν ἀγρίων λαῶν αἵτινες εἰς τὸν τρόπον τοῦ τρώγειν δὲν ἀκολουθεῦσι κανένα σταθερὸν κανόνα, οἱ Λάμπαι καὶ οἱ βόρειοι Φίννοι τρώγουσι κατὰ γῆς ὁ εἰς μὲ τοὺς πόδας ἀπέναντι τῶν ποδῶν τοῦ ἄλλου. Οἱ ἀρχαῖοι Κελτοὶ ἐν τῇ σημερινῇ Γαλλίᾳ ἐκάθηντο ἐπὶ δερμάτων λύκων ἢ κυνῶν πλησίον ἀναμμένου πυρὸς καὶ ἔφηναν τεμάχια κρέατος. Εἰς τοὺς ἀνδρειοτάτους μεταξὺ αὐτῶν προσεφέροντο τὰ καλύτερα τεμάχια. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγεραίρετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡρώων καὶ ὁ Αἴας, ὁ νικητὴς τοῦ Ἑκτορος.

Παρὰ τοῖς πλείστοις ἔθνεσι τῆς μελαίνης ἀνθρωπίνης φυλῆς ἐπικρατεῖ ὡσαύτως ἡ συνήθεια, ἐνῶ τρώγουσι, νὰ κάθηται ἐπὶ τῆς γῆς σταυροποδητὶ ἢ νὰ στηρί-

ζωνται ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος. Ἄλλοι ὅμως τρώγουσι στα-
ρίζοντες ἐπὶ τῶν πτερνῶν τὰ ὀπίσθιά των.

Αἱ τέχναι ἐν τούτοις ἐτελειοποιοῦντο. Ἡ κοινωνία
εἰς τὰς μεγάλας πόλεις διεπλάσσετο. Ἐφεῦρον τὰς ἀ-
ξιώσεις τῆς ὑποστηρίξεως καὶ εὐσχημοσύνης, τὰ ὅ-
ποια ἐπήνεγκαν μεταβολὴν καὶ εἰς τὰς συνηθείας τῆς
τραπέζης, εἰς τὴν ὁποίαν τώρα ἔτρωγαν καθήμενοι.

Ἐπὶ Ὀμήρου ἀκόμη ἴσταντο οἱ ξένοι. Ἄλλ' ἡ πό-
λυτέλεια εἶχε κάμει προόδους καὶ ἐφεῦρον κλίνας. Οἱ
δαιτυμόνες κατεκλίνοντο ἐπ' αὐτῶν. Ἄλλὰ τοῦτο ἦτο
δυσχερὲς καὶ δὲν συνεβιάζετο μὲ τὴν θέσιν τοῦ στο-
μάχου, ὅστις διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσδεχθῆ πολ-
λὰ φαγητά· καὶ διὰ νὰ μὴ παρεμποδίζηται ἡ ἀσωτία
καὶ ἀδηφαγία κατέφευγον εἰς ἐμετικά. Αἱ τράπεζαι τῶν
Ῥωμαίων πρέπει νὰ παρῆχον ἐλεεινὸν θέαμα, καὶ διὰ
τοῦτο ἐνδιατρίβει μὲ δυσαρέσκειαν τὸ ὄμμα ἐπὶ τῶν
εἰκόνων, τὰς ὁποίας μᾶς προσφέρει περὶ αὐτῶν ὁ ἀρ-
χαιολόγος B. de Montfaucon. Ἀναγνωρίζει τις τρόπον
τινὰ ἐν αὐταῖς μόνον ζωα, τὰ ὁποία εἶνε ἐξηπλωμένα
διὰ νὰ εἰμφορέσωσι ν' ἀπολαύσωσι κάλλιον τὰς ἡδο-
νάς τῆς τραπέζης. Ἐσχηματίσθησαν δὲ τόσον ἀλλό-
κοτοι καὶ περιέργοι ἰδέαι, ὥστε ἐθεωρεῖτο ὡς τιμωρία
καὶ βάσανος, ἂν ἤθελε κάθησθαι τις εἰς τὴν τράπεζαν.
Ὁ Κάτων, ἐνῶ ἐσκέπτετο περὶ τῶν κακῶν, τῶν ὁποίων
ἠδύνατο νὰ γίνῃ παραίτιος ὁ μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομ-
πηίου ἐμφύλιος πόλεμος, εἰσεδέχετο τὴν τροφήν εἰς
ταύτην τὴν θέσιν.

Τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς διετήρησαν αὐτήν, ἐπειδὴ
εἶνε ῥάθυμα καὶ ἐκνευρισμένα καὶ ἔμειναν εἰς τὰς
παλαιὰς αὐτῶν συνηθείας ἀπὸ δύο χιλιοστηρίδων σχε-
δὸν ἀκίνηται. Αὕτη ὅμως ἡ θέσις μεταβάλλεται εἰς
τοὺς διαφόρους τόπους οὕτως, ὥστε οἱ Ἰαπωνεὶ στη-

ρίζομενοι μόνον ἐπὶ τῶν ποδῶν καὶ γονάτων αὐτῶν τρώγουσιν.

Ὁ τρόπος τῆς σκευασίας τῶν φαγητῶν εἶνε ἐτι ὀλιγώτερον ὁμοιόμορφος. Οἱ ἀρχαῖοι φαίνεται, ὅτι ἐπινον μόνον θερμὸν τὸν οἶνον, ὅπως οἱ σημερινοὶ Σίται, καὶ ὅπως ἐδῶ κ' ἐκεῖ εἶνε συνήθεια νὰ πίνηται εἰς τὴν Γερμανίαν. Πιστεύεται μάλιστα, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπιναν καὶ τὸ ὕδωρ θερμόν, καὶ ὅτι ἔτρωγαν τὸν ἄρτον ζεστόν, ὅπως ἐξήρχετο ἐκ τοῦ ἵπνου (φούρνου). Ὁ Ηλίσιος βεβαιῶσθαι, ὅτι τὰ θερμὰ ποτὰ δὲν εἶνε φυσικά· ἄλλοι συγγραφεῖς διατείνονται τὸ ἐναντίον καὶ ἡ περὶ τούτου φιλονεικία εἶνε μόνον λόγων παίγιον.

Ἄλλαχού θέλομεν ἐπανελθεῖ εἰς τὸ περὶ καθαριότητος κεφάλαιον. Ἐκαστος καταλαμβάνει, ὅτι τὰ ἄγρια ἔθνη δὲν γνωρίζουσι κάλλιον τῶν ζώων ταύτην τὴν ἀρετὴν. Ἐνῶ τρώγουσιν, ἀποσπογγίζουσι τὰ δάκτυλά των εἰς τοὺς πόδας, εἰς τὰ κρύφια των μέλη καὶ εἰς τῶν ποδῶν τὰ πέλματα.

Ὅποια εἶνε ἡ διευθέτησις τῆς τραπέζης παρὰ τοῖς σημερινοῖς ἔθνεσι καὶ ὅποια ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ἀπὸ τὰ ἐξῆς τρία ἢ τέσσαρα πᾶραδείγματα.

Ὁ Lemaire παρευρέθη εἰς εὐωχίαν τινὰ δύο ἀρχηγῶν ἐν τῇ Γῇ τοῦ πυρός. Ἐφεραν εἴκοσιν ἕως 30 πόδας μακρὰς σανίδας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔκειντο ὠμαὶ καὶ ἐφημέλαι ρίζαι, αἵτινες διενεμήθησαν εἰς τὴν ἀκολουθίαν αὐτῶν. Εἰς τοὺς δύο ἀρχηγούς παρέθησαν δεκαῆξ ἀκόμη αἰμοσταγεῖς χοίρους, ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν ἐξηγμένα τὰ ἐντόσθια. Αἱ τρίχες εἶχον καψαλισθῆ ὑπεράνω φλογός καὶ διὰ νὰ τοὺς ἐψήσωσιν, ἔθεσαν ἐντός τῆς κοιλίας των λίθους πετυρωμένους.

Ὅτε ὁ Ξενοφῶν ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ἐν Ἀσίᾳ περιφήμου ἐκστρατείας τῶν μυρίων, ἐπορεύθη μὲ τὸν στρα-

τόν του εἰς τὴν Θράκην, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σεύθου ὡς μισθοφόρος. Ἄφου ἐκλείσθη ἡ μετὰ τοῦ τοῦ ἡγεμόνος τούτου συνθήκη, προσεκλήθη ὁ Ξενοφῶν εἰς μέγα δεῖπνον.

Ἡ συναναστροφή συνέκειτο ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων μεταξὺ τῶν Θρακῶν, οἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Σεύθου, ἐκ τῶν στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκ τῶν πρεσβειῶν ἀπὸ μέρους τῶν πόλεων. Ὅλοι ἐκάθηντο εἰς κύκλον καὶ παρετέθησαν αὐτοῖς τράπεζαι πλήρεις κρεῶν νενεμημένων καὶ ἄρτων προσπεπονημένων εἰς τὰ κρέατα. Ἦσαν ἕως εἴκοσι τριαυταὶ τράπεζαι καὶ αἱ πλεῖσται ἐτέθησαν πρὸ τῶν ξένων. Ἦτο δὲ νόμος παρὰ τοῖς Θραξί — καὶ πρῶτος ἔκαμε τοῦτο ὁ Σεύθης — ἕκαστος νὰ μεταχειρίζεται, ὃ τι ἦτο αὐτῷ παρατεθειμένον. Ἐκοψε λοιπὸν ὁ Σεύθης τοὺς μεγάλους ἄρτους, περὶ ὧν εἶπομεν ἀνωτέρω, καὶ διέρριπτε τεμάχια αὐτῶν πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ τιμήσῃ μὲ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς περιποιήσεως. Τὸ αὐτὸ ἔκαμε καὶ μὲ τὰ κρέατα, ἐξ ὧν εἶχε κρατήσει τόσον μόνον, ὅσον ἤρκει εἰς αὐτὸν νὰ γευθῇ. Οἱ ἄλλοι, εἰς ὅσους ἦσαν παρατεθειμένοι τράπεζαι, ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως. Οἰνοχόοι ἐκέρωναν μὲ κέρατα τὸν οἶνον, ἐξ οὗ ἔπινεν ἕκαστος δι' ἑαυτὸν, χωρὶς νὰ προσφέρῃ περαιτέρω εἰς ἄλλον.

Εἶχε προβῆ ἀρκούντως ὁ πότος, ὅτε εἷς τὸν Θρακῶν, ὅστις εἶχεν ἕνα λευκὸν ἵππον, ἔλαβε τὸ κέρας του καὶ ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὸν Σεύθην εἶπε. « Πίνω εἰς ὑγείαν σου, Σεύθη, καὶ σοὶ χαρίζω τοῦτον τὸν ἵππον, μὲ τὸν ὅποσον καὶ διώκων θέλεις φθάσει τὸν ἐχθρόν, καὶ διωκόμενος θέλεις ὑποχωρεῖ χωρὶς νὰ φοβηθῆς αὐτόν.» Ἄλλος ἐχάρισεν εἰς τὸν βασιλέα δοῦλον καὶ ἄλλος ἱμάτιον διὰ τὴν γυναῖκά του. Ὁ δὲ Τιμασίων προπίνων προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα μίαν ἀργυρᾶν

φιάνην καὶ ἓνα τάπητα ἀξίας δέκα μνῶν. Τώρα σηκωθεὶς εἰς τῶν Ἀθηναίων εἶπεν. Ὑπάρχει παλαιὰ καὶ ῥαῖα συνθήκη νὰ προσφέρωσι μὲν οἱ πλούσιοι τιμῆς ἕνεκα δῶρα εἰς τὸν βασιλέα, εἰς δὲ τοὺς μὴ ἔχοντας ὁ βασιλεὺς. Οὕτω μόνον θέλω δυνηθῆ, βασιλεῦ, νὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ δῶρα καὶ νὰ σὲ τιμήσω. Ὅτε δὲ ἐδόθη τὸ κρέας εἰς τὸν Ξενοφῶντα εἶπεν ἠρεθισμένος ὀλίγον ὑπὸ τοῦ οἴνου. « Ἐγὼ, ὦ Σεύθη, σοὶ προσφέρω ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἐταίρους μου, διὰ νὰ σοὶ εἶνε φίλοι καὶ πιστοί. Δύνασαι νὰ ἐλπίσης εἰς αὐτούς, καθὼς καὶ εἰς ἐμέ, ἢ δὲ ὑποστήριξις μας θέλει ἀρκέσει εἰς σέ, διὰ νὰ ἀνακτήσης τὴν ἀπολεσθεῖσαν μεγάλην βασιλείαν τοῦ πατρός σου καὶ νὰ ἐπεκτείνης αὐτήν. Προσέτι θέλεις ἀποκτήσει καὶ πλῆθος ἵππων, ἀνδρῶν καὶ ὠραίων γυναικῶν, ὅχι ληϊζόμενος, ἀλλ' οἴκοθεν οὗτοι προσερχόμενοι θέλουσι προσφέρει δῶρα εἰς σέ.»

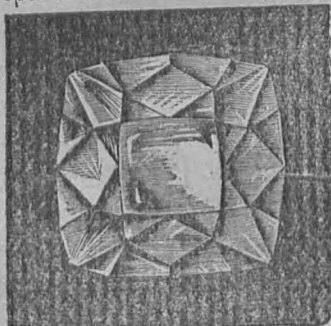
Ὁ Σεύθης μεθῶν ἤδη ἔπιεν εἰς ὑγείαν τοῦ Ξενοφώντος καὶ ἐκτύπησαν τὰ ποτήρια. Μετὰ ταῦτα αὐληταὶ αὐλοῦντες μὲ κέρατα καὶ σάλπιγγας ὠμοβοεῖας ἔπαιζαν διάφορα πολεμικὰ ἄσματα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναστὰς καὶ αὐτὸς ἔψαλε μεγαλοφώνως ἕν πολεμικὸν ἄσμα καὶ ὡς βέλος τιναχθεὶς ἐπάνω ἀπεσύρθη τῆς συναναστροφῆς, ὡς θέλων τρόπον τινὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν πολυποσίαν.

Αἱ τράπεζαι τῶν πλουσίων μεταξὺ τῶν Σινῶν εἶνε ὠραῖα βερενικωμέναι καὶ σκεπασμέναι μὲ πολὺ ὠραῖα κατεσκευασμένους μεταξωτοὺς τάπητας. Δὲν μεταχειρίζονται δὲ οὔτε ψιάθους, οὔτε χειρόμακτρα, οὔτε μαχαίρια, οὔτε πειρούνια, οὔδὲ πινάκια. Πᾶς δαιτυμῶν ἔχει δύο ἐξ ἐλεφαντόδοντος ἢ ἐβένου κατεσκευασμένα ῥαβδία, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται μὲ πολλὴν δεξιότητα.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ Regent.

Ὁ ἀδάμας εἶνε ὁ σκληρότατος πάντων τῶν τιμίων λίθων. Εὐρίσκεται δὲ κρυσταλλωμένος καὶ εἰς διάφορα σχήματα τοῦ κανονικοῦ συστήματος. Αἱ εἴδραϊ τῶν κρυστάλλων αὐτοῦ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τραχεῖαι, ραβδῶται καὶ κυρταί. Εἶνε διαφανής, συνήθως ἄχρους. Ἔχει λάμψιν ζωηράν καὶ μεγίστην τοῦ φωτὸς ἀντανακλαστικὴν δύναμιν. Ἀπαντᾶται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἐπίκλυστον γῆν τῶν νεωτέρων μορφώσεων ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαϊς, ἔπου εὐρέθησαν οἱ μέγιστοι ἀδάμαντες, ἐν Βρασιλίᾳ, ἧτις παράγει πρὸς τὸ παρὸν τοὺς πλείστους ἀδάμαντας, καὶ ἐσχάτως ἐν τοῖς Οὐραλίοις ὄρεσι. Πωλοῦνται ζυγίζομενοι μὲ κεράτια, ἕκαστον τῶν δ-

ποίων=205 χιλιόγραμμα. Ἐν κεράτιον μικρῶν ἀδαμάντων, οἵτινες κόνις γενόμενοι χρησιμεύουσι εἰς λέανσιν καὶ στίλβωσιν τῶν μεγαλητέρων ἢ πρὸς τεμῆν τῆς ὑέλου κ.τ.λ. τιμᾶται ἀντὶ 14—17 φιορινίων. Ἐν κεράτιον δὲ ἐστίλβωμένου πολυέδρου ἀδάμαντος (brillant) ἀντὶ 100—135. Ἡ τιμὴ ἕμως αὐτῶν αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ μεγέθους κατὰ τὸ τετράγωνον, ὥστε πολυέδρος ἀδάμας ζυγίζων 5 κεράτια τιμᾶται ἀντὶ 2000—3000 φιορ. Ὡς σπανιότητες σχεδὸν ἀνεκτίμητοι εὐρίσκονται ἐν τοῖς θησαυροφυλακίοις τῶν ἡγεμόνων ἀδά-

μάντες 200—136 κερατιων. Ὁ περίφημος ἀδάμας τοῦ μεγάλου Μογόλου, Κοϊνούρ (=φωτεινὸν ὄρος), ἐζύγιζεν, ὅτε περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως 186 κεράτια. Ὁ δὲ ἐν τῇ ἀπέναντι σελίδι ἀπεικονισμένος εἰς τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ μέγεθος ἀδάμας ζυγίζει 136 κεράτια. Ἐνομάσθη δὲ Regent, διότι ἠγοράσθη ἀντὶ 2,500 000 φράγκων ὑπὸ Φιλίππου τοῦ ἐξ Αὐρηλίας, ἐπιτρόπου ἔντος τοῦ βασιλέως. Τῷ 1849 ἦτο καταγεγραμμένος εἰς τὸν κητάλογον τῶν κειμηλίων τοῦ στέμματος ὡς ἀξίας 8,000 000 φράγκων.

ΔΙΚΑΙΑ ΔΙΚΑΣΤΟΥ ΑΠΟΦΑΣΙΣ.

Ὁ καλὶφης Χακκάμης, ὦν φίλος τῆς πολυτελείας καὶ μεγαλοπρεπειας, ἠθέλησεν νὰ ὠραίσῃ καὶ ἐκτείνῃ τοὺς κήπους τοῦ παλατιοῦ του. Ἠγόρασεν ὅλους τοὺς γειτνιαζοντας τόπους καὶ ἐπλήρωσεν εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας αὐτῶν τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν. Εὐρέθη ὁμως μεταξὺ αὐτῶν καὶ χήρα τις, ἡ ὁποία κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἠθέλε νὰ πωλήσῃ τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων τῆς καὶ πᾶσαν προσφοράν, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν εἰς αὐτήν, ἀπέβαλλε πάντοτε. Ὁ ἐπιστάτης τοῦ βασιλέως πειραχθεὶς πολὺ διὰ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην ταύτην τῆς γυναικὸς ἀπέσπασε μὲ βίαν τὸν τόπον, καὶ ἡ πτωχὴ χήρα ἤλθεν κλαίουσα εἰς τὸν δικαστὴν. Καθὼς τῆς πόλεως τότε ἦτο ὁ Ἴβν Βαιχῆρ. Εἶπε νὰ τῷ διηγηθῶσι τὸ περ

ριστατικόν καὶ τὸ εὔρε δεινόν. 'Διότι, ἂν καὶ ὁ νόμος ἐδίδεν εἰς τὴν χήραν τὸ δικαίωμα, δὲν ἦτο ὅμως εὐ-
 κολον καὶ ἡγεμόνα, ὅστις ἦτο συνειθισμένος νὰ θεω-
 ρῆ τὴν θέλησίν του ὡς αὐτὸ τὸ δίκαιον, νὰ κινήσῃ εἰς
 τὴν προαιρετικὴν ἐκτέλεσιν νόμου πεπαλαιωμένου. Τί
 κάμνει λοιπὸν ὁ δίκαιος καδῆς; 'Επισάπτει τὸν ὄνον
 του, κρεμᾷ ἐπ' αὐτοῦ μέγαν σάκκον καὶ ἀνυπερθέτως
 ἐλαύνει πρὸς τὸν κῆπον τοῦ παλατίου, ὅπου εὔρε τὸν
 καλίφην εἰς τὴν ὠραίαν αὐτοῦ σκιάδα (κιάσκι), τὴν ὁ-
 ποίαν εἶχε κτίσει ἐπὶ τοῦ κληρονομήματος τῆς χήρας.
 'Ἡ ἐλευσις τοῦ καδῆ με τὸν ὄνον καὶ τὸν σάκκον ἔ-
 φερεν αὐτὸν εἰς ἔκπληξιν. 'Ἄλλ' ἐξεπλάγη ἔτι μᾶλλον,
 ὅτε ὁ 'Ἰβν Βαιχῆρ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας του παρε-
 κάλει αὐτὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ νὰ γεμίσῃ με χῶμα
 τὸν σάκκον ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ κήπου. 'Ο Χακκάμης
 τοῦ τὸ ἐσυγχώρησεν. 'Ἀφοῦ δὲ ἐγέμισε τὸν σάκκον,
 παρεκάλεσεν ὁ 'Ἰβν Βαιχῆρ τὸν καλίφην νὰ τὸν βοη-
 θήσῃ, διὰ νὰ φορτώσῃ τὸν σάκκον ἐπὶ τοῦ ὄνου. 'Ο
 Χακκάμης ἐθεώρησεν ταύτην τὴν παράκλησιν παραδο-
 ξοτάτην ἀπιστῶν. 'Ἄλλὰ θέλων νὰ γνωρίσῃ τίς ὁ σκο-
 πὸς τοῦ ἀνδρός, ἐβοήθησεν αὐτὸν διὰ νὰ τὸν σηκώ-
 σῃ. 'Ἄλλ' ὁ σάκκος οὐδ' ἐκινεῖτο κἂν ὅθεν λέγει πρὸς
 αὐτὸν ὁ καλίφης. Τὸ φορτίον εἶνε πολλὰ βαρὺ, κα-
 δῆ. Βασιλεῦ, εἶπεν, ὁ 'Ἰβν Βαιχῆρ με εὐγενῆ τόλμην,
 εὗρίσκεις τοῦτο τὸ φορτίον πολλὰ βαρὺ;—Καὶ ὅμως
 ὁ σάκκος οὗτος περιέχει μικρὸν μόνον μέρος τῆς
 γῆς, τὴν ὁποίαν σὺ ἀδίκως ἔλαβες ἀπὸ ἀθλίαν χήραν.
 Πῶς θέλεις φέρεи ὄλην τὴν ἄρπασθεῖσαν γῆν, ὅταν ὁ
 κριτῆς τῶν ἀπάντων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως θέσῃ αὐτὴν ἐπὶ
 τῶν ὤμων σου;—'Ο Καλίφης ἐθορηθῆθη. 'Ἐπήνεσε τὴν
 τόλμην καὶ φρόνησιν τοῦ Καδῆ καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὴν
 χήραν τὸν τόπον με ὄλα τὰ ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομήματα.

Πέτρος ὁ ἐκ Λιβούρνου, διάσημος τοῦ 16 αἰῶνος σοφὸς ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ γνώσεων, ἔσχε κοινὴν τὴν τύχην μὲ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν σοφοὺς, νὰ ζήσῃ ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ. Καὶ ὅμως ἦτο πάντοτε εὐθυμος. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν, θέλων ἐν Τοσκάνῃ νὰ περᾶσῃ ποταμὸν τινα, ἔστερεῖτο τὰ πρὸς τοῦτο χρήματα. Παρακαλέσας λοιπὸν πορθημέα τινα νὰ τὸν διαβιβάσῃ εἶπε· Φίλε μου, χρήματα δὲν ἔχω νὰ σοὶ δώσω διὰ τὴν ὑπηρεσίαν σου, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν θέλεις λάβει σωτήριόν τι μάθημα. Δὲν ἔχω ἀνάγκην τοῦ μαθήματός σου, ἐγὼ θέλω χρήματα, ἀπήντησεν ἀποτόμως εἰς αὐτὸν ὁ πορθημεύς. Μετὰ τινα ὅμως ἀνταλλαγὴν λόγων ἐπέισθη οὗτος νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν παράκλησίν του, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος διαβεβαίωσεν αὐτὸν, ὅτι τὸ μάθημά του θέλει τῷ φέρῃ χρηματικὴν ὠφέλειαν. Ἀφοῦ ὁ Πέτρος ἐπεραιώθη εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, ἐζήτησεν ὁ πορθημεύς νὰ τῷ ἀποκαλύψῃ τὸ σωτήριο μάθημα. Φίλε μου, εἶπεν ὁ Πέτρος, κτυπῶν αὐτὸν μὲ οἰκειότητα εἰς τὸν ὦμον, ἐὰν κάμῃς εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι καὶ εἰς ἐμέ, πολλὰ δλίγα θέλεις κερδίσει ἐκ τῆς διαπορθημεύσεως. Διὸ ἔσο προνοητικὸς καὶ φρόνιμος.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ἐπαίτης, διὰ νὰ κινήσῃ πλειότερον τὸ ἔλεος τῶν διαβατῶν, ἐσοφίσθη νὰ ὑποκριθῇ τὸν βωβὸν (ἄλαλον). Νέος, ὅστις ἐγνώριζε τὸν πανοῦργον τοῦτον ἄνθρωπον, ἠρώτησε· μὲ ὅλην τὴν ἀκακίαν σύρων τὸ βαλάντιόν του, ἂν εἶνε πολὺς καιρὸς, ἀφοῦ ἐβωβάθη, ἐξ αὐτῆς τῆς παιδικῆς] ἡλικίας, ἀπεκρίθη, ὁ βωβὸς εἰς τὸν ἐρωτήσαντα.

Ἐπίσκοπός τις, λίαν σοφός, ἐνησχολεῖτο ἰδίως εἰς τὴν σπουδὴν. Χωρικός τῆς ἐπαρχίας του, ὅστις εἶχε νὰ τῷ κοινώσῃ ὑπόθεσιν τινα, ἀποπεμφθεὶς πολλακίς ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἡ Θεοφιλία του ἐσπούδαζεν, ἀνέκραξεν ὑψόνων τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε ἐλεήσας ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ ἐπίσκοπον, ὅστις νὰ ἔχῃ τελειωμένας τὰς σπουδὰς του.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Τὸ ἥμισυ μου παριστᾷ ἐν ζῶον κερασφόρον,
 Τὸ ἄλλο ἐν ἐκ τῶν λαμπρῶν κί ὠραίων μετεώρων·
 Τὸ ὅλον δὲ εἶ τὴν Αἴγυπτον δυνάστης ποτὲ ἤμην
 Κ' ἐπὶ πολλῇ ὁμότητι πολλὴν ἔχαιρον φέμην.
 Ἄλλ' ἐξ Ἑλλάδος ἀφίχθεις ἦρας τις εἰς τὴν γῆν μου
 Τὴν βάρβαρον κατίστρεψε καὶ μοχθηρὰν ζωὴν μου.

ΓΡΙΦΟΣ

Λύσις: τοῦ ἐν τῷ Β'. τεύχει αἰνίγματος, « Νύξ », τοῦ δὲ γρίφου » « Ὁ Πανδέκτης χρήσιμος τῆς πᾶσιν »